This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

BODLEIAN LIBRARY
The gift of
Miss Emma F. I. Dunston

Division A 15/1

BIBLIOTHECA BODLEIANA

Lenta ſalix foeto pecori, mihi ſolus Amyntas.
D. Pollio amat noſtram, quamvis eſt ruſtica, Muſam:
Pierides, vitulam lectori paſcite veſtro.
M. Pollio et ipſe facit nova carmina: paſcite taurum,
Jam cornu petat, et pedibus qui ſpargat arenam.
D. Qui te, Pollio, amat, veniat, quo te quoque gaudet.
Mella fluant illi, ferat et rubus aſper amomum.
M. Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Maevi:
Atque idem jungat vulpes, et mulgeat hircos.
D. Qui legitis flores, et humi naſcentia fraga,
Frigidus, o pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.
M. Parcite oves nimium procedere: non bene ripae
Creditur: ipſe aries etiam nunc vellera ſiccat.
D. Tityre, paſcentis a flumine reice capellas:
Ipſe, ubi tempus erit, omnis in fonte lavabo.
M. Cogite ovis, pueri: ſi lac praeceperit aeſtus,
Ut nuper, fruſtra preſſabimus ubera palmis.
D. Heu, heu, quam pingui macer eſt mihi taurus in ervo!
Idem amor exitium pecori, pecoriſque magiſtro.
M. His certe neque amor cauſſa eſt: vix oſſibus haerent.
Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.
D. Dic, quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo,

ECLOGA QUARTA.

POLLIO.

SICELIDES Muſae, paullo majora canamus;
Non omnis arbuſta juvant, humilesque myricae.
Si canimus ſilvas, ſilvae ſint Conſule dignae.
Ultima Cumaei venit jam carminis aetas:
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo.
Jam redit et Virgo: redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies coelo demittitur alto.
Tu modo naſcenti puero, quo ferrea primum
Deſinet, ac toto ſurget gens aurea mundo,
Caſta fave Lucina: tuus jam regnat Apollo.
Teque adeo decus hoc aevi, te Conſule, inibit
Pollio: et incipient magni procedere menſes.
Te duce, ſi qua manent, ſceleris veſtigia noſtri
Irrita perpetua ſolvent formidine terras.
Ille deûm vitam accipiet, divisque videbit
Permixtos heroas, et ipſe videbitur illis,
Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima, puer, nullo munuſcula cultu,
Errantis ederas paſſim cum baccare tellus,

Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.
Sponte ſua ſandyx paſcentis veſtiet agnos.
Talia ſecla, ſuis dixerunt, currite, fuſis
Concordes ſtabili fatorum numine Parcae.
Adgredere o magnos (aderit jam tempus) honores,
Cara deûm ſuboles, magnum Jovis incrementum!
Adſpice convexo nutantem pondere mundum,
Terrasque, tractusque maris, coelumque profundum:
Adſpice, venturo laetentur ut omnia ſeclo.
O mihi tam longae maneat pars ultima vitae,
Spiritus et, quantum ſat erit tua dicere facta!
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamvis, atque huic pater adſit:
Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo.
Pan etiam, Arcadia mecum ſi judice certet,
Pan etiam Arcadia dicat ſe judice victum.
Incipe, parve puer, riſu cognoſcere matrem:
Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.
Incipe, parve puer: cui non riſere parentes,
Nec Deus hunc menſa, Dea nec dignata cubili eſt.

ECLOGA SEXTA.

SILENUS.

PRIMA Syracoſio dignata eſt ludere verſu
Noſtra, neque erubuit ſilvas habitare, Thalia.
Quum canerem reges et proelia, Cynthius aurem
Vellit, et admonuit: Paſtorem, Tityre, pinguis
Paſcere oportet ovis, deductum dicere carmen.
Nunc ego (namque ſuper tibi erunt, qui dicere laudes,
Vare, tuas cupiant, et triſtia condere bella)
Agreſtem tenui meditabor arundine Muſam.
Non injuſſa cano. ſi quis tamen haec quoque, ſi quis
Captus amore leget; te noſtrae, Vare, myricae,
Te nemus omne canet: nec Phoebo gratior ulla eſt,
Quam ſibi quae Vari praeſcripſit pagina nomen.
Pergite, Pierides. Chromis et Mnaſylos in antro
Silenum pueri ſomno videre jacentem,
Inflatum heſterno venas, ut ſemper, Iaccho:
Serta procul tantum capiti delapſa jacebant:
Et gravis adtrita pendebat cantharus anſa.
Adgreſſi (nam ſaepe ſenex ſpe carminis ambo
Luſerat) injiciunt ipſis ex vincula ſertis.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error!
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Nunc ſcio, quid ſit Amor. duris in cotibus illum
Aut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,
Nec generis noſtri puerum nec ſanguinis edunt.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Saevus Amor docuit gnatorum ſanguine matrem
Commaculare manus. crudelis tu quoque, mater;
Crudelis mater magis, an puer inprobus ille?
Inprobus ille puer: crudelis tu quoque, mater.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Nunc et ovis ultro fugiat lupus: aurea durae
Mala ferant quercus: narciſſo floreat alnus:
Pinguia corticibus ſudent electra myricae:
Certent et cycnis ululae: ſit Tityrus Orpheus:
Orpheus in ſylvis, inter Delphinas Arion.
Incipe Maenalios mecum, mea tibia, verſus.
Omnia vel medium fiant mare: vivite ſilvae.
Praeceps aërii ſpecula de montis in undas
Deferar. extremum hoc munus morientis habeto.
Deſine, Maenalios jam deſine, tibia, verſus.
Haec Damon: vos, quae reſponderit Alpheſiboeus,
Dicite, Pierides. non omnia poſſumus omnes.

A. Effer aquam, et molli cinge haec altaria vitta:
Verbenasque adole pinguis et maſcula tura:
Conjugis ut magicis ſanos avertere ſacris
Experiar ſenſus. nihil hîc niſi carmina deſunt.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Carmina vel coelo poſſunt deducere Lunam:
Carminibus Circe ſocios mutavit Ulixi:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Terna tibi haec primum triplici diverſa colore
Licia circumdo, terque haec altaria circum
Effigiem duco. numero deus inpare gaudet.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores:
Necte, Amarylli, modo: et, Veneris, dic, vincula necto.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Limus ut hic dureſcit, et haec ut cera liqueſcit
Uno eodemque igni; ſic noſtro Daphnis amore.
Sparge molam, et fragilis incende bitumine lauros.
Daphnis me malus urit: ego hanc in Daphnide laurum.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Talis amor Daphnim, qualis, quum feſſa juvencum
Per nemora atque altos quaerendo bucula lucos

E C L O G A N O N A.

M O E R I S.

L Y C I D A S, M O E R I S.

L. QUO te, Moeri, pedes? an, quo via ducit, in urbem?
M. O Lycida, vivi pervenimus, advena noſtri,
Quod numquam veriti ſumus, ut poſſeſſor agelli
Diceret: Haec mea ſunt: veteres migrate coloni.
Nunc victi, triſtes, quoniam Fors omnia verſat,
Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus haedos.
L. Certe equidem audieram, qua ſe ſubducere colles
Incipiunt, mollique jugum demittere clivo,
Uſque ad aquam, et veteres, jam fracta cacumina, fagos,
Omnia carminibus veſtrum ſervaſſe Menalcan.
M. Audieras; et fama fuit. ſed carmina tantum
Noſtra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
Chaonias dicunt, aquila veniente, columbas.
Quod niſi me quacumque novas incidere litis
Ante ſiniſtra cava monuiſſet ab ilice cornix,
Nec tuus hic Moeris, nec viveret ipſe Menalcas.
L. Heu! cadit in quemquam tantum ſcelus? heu, tua nobis

Cantantes licet uſque (minus via laedat) eamus.
Cantantes ut eamus, ego hoc te faſce levabo.
M. Deſine plura, puer: et, quod nunc inſtat, agamus.
Carmina tum melius, quum venerit ipſe, canemus.

L

Uvidus hiberna venit de glande Menalcas.
Omnes, unde amor iſte, rogant, tibi? venit Apollo:
Galle, quid inſanis? inquit, tua cura Lycoris
Perque nives alium, perque horrida caſtra ſecuta eſt.
Venit et agreſti capitis Silvanus honore,
Florentis ferulas et grandia lilia quaſſans.
Pan deus Arcadiae venit: quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem.
Ecquis erit modus? inquit. amor non talia curat.
Nec lacrimis crudelis amor, nec gramina rivis,
Nec cytiſo ſaturantur apes, nec fronde capellae.
Triſtis at ille: Tamen cantabitis, Arcades, inquit,
Montibus haec veſtris: ſoli cantare periti
Arcades. o mihi tum quam molliter oſſa quieſcant,
Veſtra meos olim ſi fiſtula dicat amores!
Atque utinam ex vobis unus, veſtrique fuiſſem
Aut cuſtos gregis, aut maturae vinitor uvae!
Certe ſive mihi Phyllis, ſive eſſet Amyntas,
Seu quicumque furor, (quid tum, ſi fuſcus Amyntas?
Et nigrae violae ſunt, et vaccinia nigra)
Mecum inter ſalices lenta ſub vite jaceret.
Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
Hîc gelidi fontes: hîc mollia prata, Lycori:

Sithoniasque nives hiemis ſubeamus aquoſae,
Nec ſi, quum moriens alta liber aret in ulmo,
Aethiopum verſemus ovis ſub ſidere Cancri.
Omnia vincit Amor: et nos cedamus Amori.
Haec ſat erit, Divae, veſtrum ceciniſſe poëtam,
Dum ſedet, et gracili fiſcellam texit hibiſco,
Pierides. vos haec facietis maxima Gallo:
Gallo, cujus amor tantum mihi creſcit in horas,
Quantum vere novo viridis ſe ſubjicit alnus.
Surgamus: ſolet eſſe gravis cantantibus umbra.
Juniperi gravis umbra: nocent et frugibus umbrae.
Ite domum ſaturae, venit Heſperus, ite, capellae.

PUBLII VIRGILII

MARONIS

GEORGICON.

LIBER PRIMUS.

QUID faciat laetas ſegetes, quo ſidere terram
Vertere, Maecenas, ulmisque adjungere vites
Conveniat: quae cura boum, qui cultus habendo
Sit pecori, apibus quanta experientia parcis,
Hinc canere incipiam. Vos, o clariſſima mundi
Lumina, labentem coelo quae ducitis annum,
Liber, et alma Ceres; veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta,
Poculaque inventis Acheloïa miſcuit uvis:
Et vos, agreſtum praeſentia numina, Fauni,
Ferte ſimul Faunique pedem, Dryadesque puellae:
Munera veſtra cano. Tuque o, cui prima frementem
Fudit equum, magno tellus percuſſa tridenti,
Neptune: et cultor nemorum, cui pinguia Ceae
Ter centum nivei tondent dumeta juvenci:

Atque levem ſtipulam crepitantibus urere flammis:
Sive inde occultas vires, et pabula terrae
Pinguia concipiunt: ſive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exſudat inutilis humor:
Seu pluris calor ille vias et caeca relaxat
Spiramenta, novas veniat qua ſucus in herbas:
Seu durat magis, et venas adſtringit hiantis:
Ne tenues pluviae, rapidive potentia ſolis
Acrior, aut Boreae penetrabile frigus adurat.
Multum adeo, raſtris glebas qui frangit inertis,
Vimineasque trahit crates, juvat arva: neque illum
Flava Ceres alto nequidquam ſpectat Olympo:
Et qui, proſciſſo quae ſuſcitat aequore terga,
Rurſus in obliquom verſo perrumpit aratro,
Exercetque frequens tellurem, atque imperat arvis.
Humida ſolſtitia atque hiemes orate ſerenas,
Agricolae: hiberno laetiſſima pulvere farra,
Laetus ager. Nullo tantum ſe Myſia cultu
Jactat, et ipſa ſuas mirantur Gargara meſſis.
Quid dicam, jacto qui ſemine comminus arva
Inſequitur, cumulosque ruit male pinguis arenae?
Deinde ſatis fluvium inducit, rivosque ſequentis?
Et, quum exuſtus ager morientibus aeſtuat herbis,

Mellaque decuſſit foliis, ignemque removit,
Et paſſim rivis currentia vina repreſſit:
Ut varias uſus meditando extunderet artis
Paullatim, et ſulcis frumenti quaereret herbam:
Ut ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.
Tunc alnos primum fluvii ſenſere cavatas:
Navita tum ſtellis numeros et nomina fecit,
Pleïadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arcton.
Tum laqueis captare feras, et fallere viſco,
Inventum: et magnos canibus circumdare ſaltus.
Atque alius latum funda jam verberat amnem,
Alta petens: pelagoque alius trahit humida lina.
Tum ferri rigor, atque argutae lamina ſerrae:
(Nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum.)
Tum variae venere artes. Labor omnia vicit
Inprobus, et duris urguens in rebus egeſtas.
Prima Ceres ferro mortalis vertere terram
Inſtituit: quum jam glandes atque arbuta ſacrae
Deficerent ſilvae, et victum Dodona negaret.
Mox et frumentis labor additus: ut mala culmos
Eſſet robigo, ſegnisque horreret in arvis
Carduus. Intereunt ſegetes: ſubit aſpera ſilva,
Lappaeque tribulique: interque nitentia culta

Ni refugis, tenuisque piget cognoſcere curas.
Area cum primis ingenti aequanda cylindro,
Et vertenda manu, et creta ſolidanda tenaci:
Ne ſubeant herbae, neu pulvere victa fatiſcat;
Tum variae inludant peſtes. Saepe exiguus mus
Sub terris poſuitque domos atque horrea fecit:
Aut oculis capti fodere cubilia talpae:
Inventusque cavis bufo, et quae plurima terrae
Monſtra ferunt: populatque ingentem farris acervum
Curculio, atque inopi metuens formica ſenectae.
Contemplator item, quum ſe nux plurima ſilvis
Induet in florem, et ramos curvabit olentis:
Si ſuperant foetus, pariter frumenta ſequentur,
Magnaque cum magno veniet tritura calore.
At ſi luxuriâ foliorum exuberat umbra,
Nequidquam pinguis paleâ teret area culmos.
Semina vidi equidem multos medicare ſerentes,
Et nitro prius, et nigra perfundere amurca,
Grandior ut foetus ſiliquis fallacibus eſſet.
Et, quamvis igni exiguo properata maderent,
Vidi lecta diu, et multo ſpectata labore,
Degenerare tamen: ni vis humana quot annis
Maxuma quaeque manu legeret: ſic omnia fatis

Fas et jura ſinunt. Rivos deducere nulla
Religio vetuit, ſegeti praetendere ſaepem,
Inſidias avibus moliri, incendere vepres,
Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.
Saepe oleo tardi coſtas agitator aſelli,
Vilibus aut onerat pomis: lapidemque revertens
Incuſum, aut atrae maſſam picis urbe reportat.
Ipſa dies alios alio dedit ordine Luna
Felices operum. Quintam fuge: pallidus Orcus,
Eumenideſque ſatae. Tum partu terra nefando
Coeumque Iapetumque creat, ſaevumque Typhoea,
Et conjuratos coelum reſcindere fratres.
Ter ſunt conati inponere Pelio Oſſam
Scilicet, atque Oſſae frondoſum involvere Olympum:
Ter Pater extructos disjecit fulmine montis.
Septuma poſt decumam felix: et ponere vitem,
Et prenſos domitare boves, et licia telae
Addere. Nona fugae melior, contraria furtis.
Multa adeo gelida melius ſe nocte dedere,
Aut quum ſole novo terras inrorat Eous.
Nocte leves melius ſtipulae, nocte arida prata
Tondentur: noctes lentus non deficit humor.
Et quidam ſeros hiberni ad luminis ignes

Frumenta in viridi ſtipula lactentia turguent?
Saepe ego, quum flavis meſſorem induceret arvis
Agricola, et fragili jam ſtringeret hordea culmo,
Omnia ventorum concurrere proelia vidi:
Quae gravidam late ſegetem ab radicibus imis
Sublime expulſam eruerent: ita turbine nigro
Ferret hiems culmumque levem ſtipulasque volantis.
Saepe etiam inmenſum coelo venit agmen aquarum,
Et foedam glomerant tempeſtatem imbribus atris
Collectae ex alto nubes: ruit arduus aether,
Et pluvia ingenti ſata laeta boumque labores
Diluit: inplentur foſſae, et cava flumina creſcunt
Cum ſonitu, fervetque fretis ſpirantibus aequor.
Ipſe Pater, media nimborum in nocte, coruſcâ
Fulmina molitur dextra: quo maxuma motu
Terra tremit: fugere ferae: et mortalia corda
Per gentes humilis ſtravit pavor. Ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Dejicit: ingeminant auſtri, et denſiſſimus imber:
Nunc nemora ingenti vento, nunc litora plangunt.
Hoc metuens, coeli menſes, et ſidera ſerva,
Frigida Saturni ſeſe quo ſtella receptet:
Quos ignis coeli Cyllenius erret in orbes.

Caeruleus pluviam denuntiat, igneus euros.
Sin maculae incipient rutilo inmiſcerier igni,
Omnia tunc pariter vento nimbisque videbis
Fervere. Non illa quiſquam me nocte per altum
Ire, neque a terra moneat convellere funem.
At ſi, quum referetque diem, condetque relatum,
Lucidus orbis erit, fruſtra terrebere nimbis,
Et claro ſilvas cernes aquilone moveri.
Denique, quid veſper ſerus vehat, unde ſerenas
Ventus agat nubes, quid cogitet humidus auſter,
Sol tibi ſigna dabit. Solem quis dicere falſum
Audeat? Ille etiam caecos inſtare tumultus
Saepe monet, fraudemque et operta tumeſcere bella.
Ille etiam extincto miſeratus Caeſare Romam,
Quum caput obſcura nitidum ferrugine texit,
Inpiaque aeternam timuerunt ſecula noctem.
Tempore quamquam illo tellus quoque, et aequora ponti,
Obſcaenique canes, inportunaeque volucres
Signa dabant. Quoties Cyclopum effervere in agros
Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam,
Flammarumque globos, liquefactaque volvere ſaxa!
Armorum ſonitum toto Germania coelo
Audiit: inſolitis tremuerunt motibus Alpes.

Quae Tuſcum Tiberim, et Romana Palatia ſervas,
Hunc ſaltem everſo juvenem ſuccurrere ſeclo
Ne prohibete. Satis jam pridem ſanguine noſtro
Laomedonteae luimus perjuria Trojae.
Jam pridem nobis coeli te regia, Caeſar,
Invidet, atque hominum queritur curare triumphos.
Quippe ubi fas verſum atque nefas: tot bella per orbem:
Tam multae ſcelerum facies: non ullus aratro
Dignus honos: ſqualent abductis arva colonis,
Et curvae rigidum falces conflantur in enſem.
Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum:
Vicinae ruptis inter ſe legibus urbes
Arma ferunt: ſaevit toto Mars impius orbe.
Ut, quum carceribus ſeſe effudere quadrigae,
Addunt in ſpatia, et fruſtra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Tuque ades, inceptumque una decurre laborem,
O decus, o famae merito pars maxuma noſtrae,
Maecenas, pelagoque volans da vela patenti.
Non ego cuncta meis amplecti verſibus opto:
Non, mihi ſi linguae centum ſint, oraque centum,
Ferrea vox. Ades, et primi lege litoris oram.
In manibus terrae. Non hîc te carmine ficto,
Atque per ambages, et longa exorſa tenebo.
  Sponte ſua quae ſe tollunt in luminis auras,
Infecunda quidem, ſed laeta et fortia ſurgunt.
Quippe ſolo natura ſubeſt. tamen haec quoque ſi quis
Inſerat, aut ſcrobibus mandet mutata ſubactis,
Exuerint ſilveſtrem animum: cultuque frequenti
In quaſcumque voces artis, haud tarda ſequentur.
Nec non et ſterilis, quae ſtirpibus exit ab imis,
Hoc faciet, vacuos ſi ſit digeſta per agros:
Nunc altae frondes, et rami matris opacant,
Creſcentique adimunt foetus, uruntque ferentem.
Jam, quae ſeminibus jactis ſe ſuſtulit arbos,
Tarda venit, ſeris factura nepotibus umbram:
Pomaque degenerant ſucos oblita priores:
Et turpis avibus praedam fert uva racemos.
Scilicet omnibus eſt labor inpendendus; et omnes

Noſſe, quot Ionii veniant ad litora fluctus.
  Nec vero terrae ferre omnes omnia poſſunt.
Fluminibus ſalices, craſſisque paludibus alni
Naſcuntur: ſteriles ſaxoſis montibus orni:
Litora myrtetis laetiſſima: denique apertos
Bacchus amat collis, aquilonem et frigora taxi.
Adſpice et extremis domitum cultoribus orbem,
Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.
Diviſae arboribus patriae. Sola India nigrum
Fert ebenum: ſolis eſt turea virga Sabaeis.
Quid tibi odorato referam ſudantia ligno
Balſamaque, et baccas ſemper frondentis acanthi?
Quid nemora Aethiopum molli canentia lana?
Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres?
Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi ſinus orbis? ubi aëra vincere ſummum
Arboris haud ullae jactu potuere ſagittae.
Et gens illa quidem ſumtis non tarda pharetris.
Media fert triſtes ſucos, tardumque ſaporem
Felicis mali; quo non praeſentius ullum,
Pocula ſi quando ſaevae infecere novercae,
Miſcueruntque herbas et non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.

Squameus in ſpiram tractu ſe conligit anguis.
Adde tot egregias urbis, operumque laborem,
Tot congeſta manu praeruptis oppida ſaxis:
Fluminaque antiquos ſubterlabentia muros.
An mare, quod ſupra, memorem, quodque adluit infra,
Anne lacus tantos? te, Lari maxume, teque
Fluctibus et fremitu adſurgens, Benace, marino?
An memorem portus, Lucrinoque addita clauſtra:
Atque indignatum magnis ſtridoribus aequor,
Julia qua ponto longe ſonat unda refuſo,
Tyrrhenusque fretis inmittitur aeſtus Avernis?
Haec eadem argenti rivos, aerisque metalla
Oſtendit venis, atque auro plurima fluxit.
Haec genus acre virûm Marſos, pubemque Sabellam,
Adſuetumque malo Ligurem, Volſcosque verutos
Extulit: haec Decios, Marios, magnosque Camillos:
Scipiadas duros bello: et te, maxume Caeſar,
Qui nunc, extremis Aſiae jam victor in oris,
Inbellem avertis Romanis arcibus Indum.
Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virûm: tibi res antiquae laudis et artis
Ingredior, ſanctos auſus recludere fontis,
Aſcraeumque cano Romana per oppida carmen.

Et facilem pecori, et patientem vomeris unci.
Talem dives arat Capua, et vicina Veſevo
Ora jugo, et vacuis Clanius non aequus Acerris.
Nunc, quo quamque modo poſſis cognoſcere, dicam.
Rara ſit, an ſupra morem ſi denſa, requiras:
Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho:
Denſa magis Cereri, rariſſima quaeque Lyaeo:
Ante locum capies oculis, alteque jubebis
In ſolido puteum demitti, omnemque repones
Rurſus humum, et pedibus ſummas aequabis arenas.
Si deerunt, rarum, pecorique et vitibus almis
Aptius uber erit; ſin in ſua poſſe negabunt
Ire loca, et ſcrobibus ſuperabit terra repletis,
Spiſſus ager: glebas cunctantis craſſaque terga
Exſpecta, et validis terram proſcinde juvencis.
Salſa autem tellus, et quae perhibetur amara,
Frugibus infelix (ea nec manſueſcit arando,
Nec Baccho genus, aut pomis ſua nomina ſervat)
Tale dabit ſpecimen. Tu ſpiſſo vimine qualos,
Colaque praelorum fumoſis deripe tectis.
Huc ager ille malus, dulceſque a fontibus undae
Ad plenum calcentur: aqua eluctabitur omnis
Scilicet, et grandes ibunt per vimina guttae;

Aetherias, tantum radice in Tartara tendit.
Ergo non hiemes illam, non flabra, neque imbres
Convellunt: inmota manet, multosque nepotes,
Multa virûm volvens durando ſecula vincit.
Tum fortis late ramos et brachia tendens
Huc illuc, media ipſa ingentem ſuſtinet umbram.
Neve tibi ad ſolem vergant vineta cadentem:
Neve inter vites corulum ſere: neve flagella
Summa pete, aut ſumma deſtringe ex arbore plantas:
(Tantus amor terrae) neu ferro laede retuſo
Semina: neve oleae ſilveſtris inſere truncos.
Nam ſaepe incautis paſtoribus excidit ignis,
Qui, furtim pingui primum ſub cortice tectus,
Robora comprendit, frondesque elapſus in altas
Ingentem coelo ſonitum dedit: inde ſecutus
Per ramos victor, perque alta cacumina regnat,
Et totum involvit flammis nemus, et ruit atram
Ad coelum picea craſſus caligine nubem:
Praeſertim ſi tempeſtas a vertice ſilvis
Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.
Hoc ubi; non a ſtirpe valent, caeſaeque reverti
Poſſunt, atque ima ſimiles revireſcere terra:
Infelix ſuperat foliis oleaſter amaris.

Nec tibi tam prudens quiſquam perſuadeat auctor,
Tellurem Borea rigidam ſpirante moveri.
Rura gelu tum claudit hiems: nec ſemine jacto
Concretam patitur radicem adfigere terrae.
Optima vinetis ſatio, quum vere rubenti
Candida venit avis, longis inviſa colubris:
Prima vel autumni ſub frigora, quum rapidus ſol
Nondum hiemem contingit equis, jam praeterit aeſtas.
Ver adeo frondi nemorum, ver utile ſilvis:
Vere tument terrae, et genitalia ſemina poſcunt.
Tum Pater omnipotens fecundis imbribus Aether
Conjugis in gremium laetae deſcendit, et omnes
Magnus alit, magno commixtus corpore, foetus.
Avia tum reſonant avibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus:
Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
Laxant arva ſinus: ſuperat tener omnibus humor;
Inque novos ſoles audent ſe germina tuto
Credere: nec metuit ſurgentis pampinus Auſtros,
Aut actum coelo magnis Aquilonibus imbrem:
Sed trudit gemmas, et frondis explicat omnis.
Non alios prima creſcentis origine mundi
Inluxiſſe dies, aliumve habuiſſe tenorem

Mollibus in pratis unctos ſaluere per utres.
Nec non Auſonii, Troja gens miſſa, coloni
Verſibus incomtis ludunt, riſuque ſoluto;
Oraque corticibus ſumunt horrenda cavatis:
Et te, Bacche, vocant per carmina laeta, tibique
Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubeſcit vinea foetu:
Complentur vallesque cavae ſaltusque profundi,
Et quocumque Deus circum caput egit honeſtum.
Ergo rite ſuum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lancesque et liba feremus;
Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram,
Pinguiaque in veribus torrebimus exta colurnis.
Eſt etiam ille labor curandis vitibus alter,
Cui numquam exhauſti ſatis eſt: namque omne quot annis
Terque quaterque ſolum ſcindendum, glebaque verſis
Aeternum frangenda bidentibus: omne levandum
Fronde nemus; redit agricolis labor actus in orbem,
Atque in ſe ſua per veſtigia volvitur annus.
Ac jam olim ſeras poſuit quum vinea frondis,
Frigidus et ſilvis Aquilo decuſſit honorem;
Jam tum acer curas venientem extendit in annum
Ruſticus, et curvo Saturni dente relictam

Quarum ſacra fero ingenti percuſſus amore,
Adcipiant; coelique vias, et ſidera monſtrent:
Defectus ſolis varios, lunaeque labores:
Unde tremor terris: qua vi maria alta tumeſcant
Objicibus ruptis, rurſusque in ſe ipſa reſidant:
Quid tantum Oceano properent ſe tinguere ſoles
Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obſtet.
Sin, has ne poſſim naturae adcedere partes,
Frigidus obſtiterit circum praecordia ſanguis;
Rura mihi et rigui placeant in vallibus amnes;
Flumina amem ſilvasque inglorius. O, ubi campi,
Spercheosque, et virginibus bacchata Lacaenis
Taygeta: o, qui me gelidis in vallibus Haemi
Siſtat, et ingenti ramorum protegat umbra!
Felix, qui potuit rerum cognoſcere cauſſas:
Atque metus omnis et inexorabile fatum
Subjecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis avari!
Fortunatus et ille, Deos qui novit agreſtis,
Panaque, Silvanumque ſenem, Nymphasque ſorores.
Illum non populi faſces, non purpura regum
Flexit, et infidos agitans diſcordia fratres;
Aut conjurato deſcendens Dacus ab Hiſtro:
Non res Romanae, perituraque regna: neque ille,

In medio mihi Caeſar erit, templumque tenebit.
Illi victor ego, et Tyrio conſpectus in oſtro
Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
Cuncta mihi, Alpheum linquens lucosque Molorchi,
Curſibus et crudo decernet Graecia ceſtu.
Ipſe, caput tonſae foliis ornatus olivae,
Dona feram. Jam nunc ſollemnis ducere pompas
Ad delubra juvat, caeſosque videre juvencos:
Vel ſcaena ut verſis diſcedat frontibus; utque
Purpurea intexti tollant aulaea Britanni.
In foribus pugnam ex auro ſolidoque elephanto
Gangaridum faciam, victorisque arma Quirini:
Atque hic undantem bello, magnumque fluentem
Nilum, ac navali ſurgentis aere columnas.
Addam urbis Aſiae domitas, pulſumque Niphaten,
Fidentemque fuga Parthum verſisque ſagittis,
Et duo rapta manu diverſo ex hoſte tropaea,
Bisque triumphatas utroque ab litore gentis.
Stabunt et Parii lapides, ſpirantia ſigna,
Aſſaraci proles, demiſſaeque ab Jove gentis
Nomina, Trosque parens, et Trojae Cynthius auctor.
Invidia infelix Furias amnemque ſeverum
Cocyti metuet, tortosque Ixionis anguis,

Jamque humiles, jamque elati ſublime videntur
Aëra per vacuum ferri, atque adſurgere in auras.
Nec mora, nec requies. At fulvae nimbus arenae
Tollitur: humeſcunt ſpumis, flatuque ſequentum.
Tantus amor laudum, tantae eſt victoria curae.
Primus Erichthonius currus et quatuor auſus
Jungere equos, rapidusque rotis inſiſtere victor.
Frena Pelethronii Lapithae, gyrosque dedere
Inpoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, et greſſus glomerare ſuperbos.
Aequus uterque labor: aeque juvenemque magiſtri
Exquirunt, calidumque animis et curſibus acrem.
Quamvis ſaepe fuga verſos ille egerit hoſtis,
Et patriam Epirum referat, fortisque Mycenas;
Neptunique ipſa deducat origine gentem.
His animadverſis inſtant ſub tempus, et omnis
Inpendunt curas denſo diſtendere pingui,
Quem legere ducem, et pecori dixere maritum:
Pubentesque ſecant herbas, fluviosque miniſtrant,
Farraque; ne blando nequeat ſupereſſe labori;
Invalidique patrum referant jejunia gnati:
Ipſa autem macie tenuant armenta volentes.
Atque, ubi concubitus primos jam nota voluptas

Dant ſilvae, longique urguent ad litora fluctus:
Ille volat, ſimul arva fuga, ſimul aequora verrens.
Hic vel ad Elei metas, et maxima campi
Sudabit ſpatia, et ſpumas aget ore cruentas:
Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.
Tum demum craſſa magnum farragine corpus
Creſcere jam domitis ſinito: namque ante domandum
Ingentis tollent animos, prenſique negabunt
Verbera lenta pati, et duris parere lupatis.
Sed non ulla magis vires induſtria firmat,
Quam Venerem et caeci ſtimulos avertere amoris,
Sive boum, ſive eſt cui gratior uſus equorum.
Atque ideo tauros procul atque in ſola relegant
Paſcua, poſt montem oppoſitum, et trans flumina lata:
Aut intus clauſos ſatura ad praeſepia ſervant.
Carpit enim vires paullatim, uritque videndo
Femina: nec nemorum patitur meminiſſe, nec herbae.
Dulcibus illa quidem inlecebris et ſaepe ſuperbos
Cornibus inter ſe ſubigit decernere amantis:
Paſcitur in magna ſilva formoſa juvenca:
Illi alternantes multa vi proelia miſcent
Vulneribus crebris: lavit ater corpora ſanguis,
Verſaque in obnixos urguentur cornua vaſto

Cum gemitu. Reboant ſilvaeque et longus Olympus.
Nec mos bellantis una ſtabulare: ſed alter
Victus abit, longeque ignotis exſulat oris;
Multa gemens, ignominiam, plagasque ſuperbi
Victoris; tum, quos amiſit inultus, amores;
Et ſtabula adſpectans regnis exceſſit avitis.
Ergo omni cura vires exercet, et inter
Dura jacet pernox inſtrato ſaxa cubili,
Frondibus hirſutis et carice paſtus acuta:
Et tentat ſeſe, atque iraſci in cornua diſcit
Arboris obnixus trunco: ventosque laceſſit
Ictibus, et ſparſa ad pugnam proludit arena.
Poſt, ubi conlectum robur, viresque refectae,
Signa movet, praecepsque oblitum fertur in hoſtem:
Fluctus ut, in medio coepit quum albeſcere ponto,
Longius, ex altoque ſinum trahit; utque volutus
Ad terras, immane ſonat per ſaxa, neque ipſo
Monte minor procumbit: at ima exaeſtuat unda
Verticibus, nigramque alte ſubjectat arenam.
Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque,
Et genus aequoreum, pecudes, pictaeque volucres,
In furias ignemque ruunt. Amor omnibus idem.
Tempore non alio catulorum oblita leaena

Saevior erravit campis: nec funera volgo
Tam multa informes urſi ſtragemque dedere
Per ſilvas. Tum ſaevus aper, tum peſſima tigris.
Heu, male tum Libyae ſolis erratur in agris.
Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
Corpora, ſi tantum notas odor adtulit auras?
Ac neque eos jam frena virûm, neque verbera ſaeva,
Non ſcopuli, rupesque cavae, atque objecta retardant
Flumina, conreptosque undâ torquentia montis.
Ipſe ruit, dentisque Sabellicus exacuit ſus,
Et pede proſubigit terram, fricat arbore coſtas
Atque hinc atque illinc, humeros ad volnera durat.
Quid juvenis, magnum cui verſat in oſſibus ignem
Durus amor? nempe abruptis turbata procellis
Nocte natat caecâ ferus freta: quem ſuper ingens
Porta tonat coeli, et ſcopulis inliſa reclamant
Aequora; nec miſeri poſſunt revocare parentes,
Nec moritura ſuper crudeli funere virgo.
Quid lynces Bacchi variae, et genus acre luporum,
Atque canum? quid, quae inbelles dant proelia cervi?
   Scilicet ante omnis furor eſt inſignis equarum:
Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra abſumſere quadrigae.

Horrentisque rubos, et amantis ardua dumos.
Atque ipſae memores redeunt in tecta, ſuosque
Ducunt, et gravido ſuperant vix ubere limen.
Ergo omni ſtudio glaciem ventosque nivalis,
Quo minus eſt illis curae mortalis egeſtas,
Avertes: victumque feres, et virgea laetus
Pabula; nec tota claudes foenilia bruma.
At vero, zephyris quum laeta vocantibus aeſtas,
In ſaltus utrumque gregem atque in paſcua mittes.
Luciferi primo cum ſidere frigida rura
Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
Et ros in tenera pecori gratiſſimus herba.
Inde, ubi quarta ſitim coeli conlegerit hora,
Et cantu querulae rumpent arbuſta cicadae;
Ad puteos, aut alta greges ad ſtagna jubeto
Currentem ilignis potare canalibus undam:
Aeſtibus at mediis umbroſam exquirere vallem,
Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
Ingentis tendat ramos: aut ſicubi nigrum
Ilicibus crebris ſacra nemus adcubet umbra.
Tum tenuis dare rurſus aquas, et paſcere rurſus
Solis ad occaſum. Quum frigidus aëra veſper
Temperat, et ſaltus reficit jam roſcida luna,

Nocturnum ſtabulis furem, incurſusque luporum,
Aut inpacatos a tergo horrebis Hiberos.
Saepe etiam curſu timidos agitabis onagros,
Et canibus leporem, canibus venabere damas:
Saepe volutabris pulſos ſilveſtribus apros
Latratu turbabis agens, montisque per altos
Ingentem clamore premes ad retia cervum.
Diſce et odoratam ſtabulis adcendere cedrum,
Galbaneoque agitare gravis nidore chelydros.
Saepe ſub inmotis praeſepibus aut mala tactu
Vipera delituit, coelumque exterrita fugit:
Aut tecto adſuetus coluber ſuccedere et umbrae,
Peſtis acerba boum, pecorique adſpergere virus,
Fovit humum. Cape ſaxa manu, cape robora, paſtor,
Tollentemque minas et ſibila colla tumentem
Dejice. Jamque fuga timidum caput abdidit alte,
Quum medii nexus, extremaeque agmina caudae
Solvuntur, tardosque trahit ſinus ultimus orbis.
Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis,
Squamea convolvens ſublato pectore terga,
Atque notis longam maculoſus grandibus alvum:
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, et dum
Vere madent udo terrae, ac pluvialibus auſtris,

Urbis habent, magniſque agitant ſub legibus aevum:
Et patriam ſolae, et certos novere penatis:
Venturaeque hiemis memores aeſtate laborem
Experiuntur, et in medium quaeſita reponunt.
Namque aliae victu invigilant, et foedere pacto
Exercentur agris: pars intra ſepta domorum
Narciſſi lacrimam, et lentum de cortice gluten,
Prima favis ponunt fundamina. Deinde tenacis
Suſpendunt ceras: aliae, ſpem gentis, adultos
Educunt foetus: aliae puriſſima mella
Stipant: et liquido diſtendunt nectare cellas.
Sunt, quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti:
Inque vicem ſpeculantur aquas, et nubila coeli:
Aut onera adcipiunt venientum, aut agmine facto
Ignavum, fucos, pecus a praeſepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
Ac veluti, lentis Cyclopes fulmina maſſis
Quum properant, alii taurinis follibus auras
Adcipiunt redduntque, alii ſtridentia tinguunt
Aera lacu: gemit inpoſitis incudibus Aetna.
Illi inter ſeſe magna vi brachia tollunt
In numerum, verſantque tenaci forcipe ferrum.
Non aliter, ſi parva licet conponere magnis,

Ibat. Eum vaſti circum gens humida ponti
Exſultans rorem late diſperſit amarum.
Sternunt ſe ſomno diverſae in litore phocae.
Ipſe, velut ſtabuli cuſtos in montibus olim,
Veſper ubi e paſtu vitulos ad tecta reducit,
Auditisque lupos acuunt balatibus agni,
Conſidit ſcopulo medius, numerumque recenſet:
Cujus Ariſtaeo quoniam eſt oblata facultas,
Vix defeſſa ſenem paſſus conponere membra,
Cum clamore ruit magno, manicisque jacentem
Occupat. Ille ſuae contra non inmemor artis,
Omnia transformat ſeſe in miracula rerum,
Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquentem.
Verum, ubi nulla fugam reperit pellacia, victus
In ſeſe redit, atque hominis tandem ore locutus:
Nam quis te, juvenum confidentiſſime, noſtras
Juſſit adire domus? quidve hinc petis? inquit. At ille:
Scis, Proteu, ſcis ipſe: neque eſt te fallere cuiquam.
Sed tu deſine velle. Deûm praecepta ſecuti
Venimus hinc lapſis quaeſitum oracula rebus.
Tantum effatus. Ad haec vates vi denique multa
Ardentis oculos intorſit lumine glauco,
Et graviter frendens, ſic fatis ora reſolvit:

Inferias Orphei Lethaea papavera mittes,
Placatam Eurydicen vitula venerabere caeſa,
Et nigram mactabis ovem, lucumque reviſes.
Haud mora: continuo matris praecepta faceſſit:
Ad delubra venit; monſtratas excitat aras;
Quatuor eximios praeſtanti corpore tauros
Ducit, et intacta totidem cervice juvencas.
Poſt, ubi nona ſuos Aurora induxerat ortus,
Inferias Orphei mittit, lucumque reviſit.
Hîc vero ſubitum ac dictu mirabile monſtrum
Adſpiciunt, liquefacta boum per viſcera toto
Stridere apes utero, et ruptis effervere coſtis;
Inmenſasque trahi nubes: jamque arbore ſumma
Confluere, et lentis uvam demittere ramis.

Haec ſuper arvorum cultu pecorumque canebam,
Et ſuper arboribus: Caeſar dum magnus ad altum
Fulminat Euphraten bello, victorque volentis
Per populos dat jura, viamque adfectat Olympo.
Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, ſtudiis florentem ignobilis otî:
Carmina qui luſi paſtorum, audaxque juventa,
Tityre, te patulae cecini ſub tegmine fagi.

PUBLII VIRGILII

MARONIS

AENEIDOS

LIBER PRIMUS.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, et egreſſus ſilvis, vicina coëgi,
Ut quamvis avido parerent arva colono,
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis

ARMA, virumque cano, Trojae qui primus ab oris
Italiam, ſato profugus, Lavinia venit
Litora. Multum ille et terris jactatus et alto
Vi ſuperûm, ſaevae memorem Junonis ob iram:
Multa quoque et bello paſſus, dum conderet urbem,
Inferretque deos Latio. Genus unde Latinum,
Albanique patres, atque altae moenia Romae.
Muſa, mihi cauſſas memora, quo numine laeſo,
Quidve dolens Regina Deûm, tot volvere caſus
Inſignem pietate virum, tot adire labores
Inpulerit. Tantaene animis coeleſtibus irae!

Vela dabant laeti, et ſpumas ſalis aere ruebant;
Quum Juno, aeternum ſervans ſub pectore volnus,
Haec ſecum: Mene incepto deſiſtere victam,
Nec poſſe Italiâ Teucrorum avertere regem?
Quippe vetor fatis. Pallasne exurere claſſem
Argivûm, atque ipſos potuit ſubmergere ponto,
Unius ob noxam et furias Ajacis Oïlei?
Ipſa, Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem,
Disjecitque rates, evertitque aequora ventis:
Illum exſpirantem transfixo pectore flammas
Turbine conripuit, ſcopuloque infixit acuto.
Aſt ego, quae divom incedo regina, Jovisque
Et ſoror et conjux, una cum gente tot annos
Bella gero. Et quiſquam numen Junonis adoret
Praeterea, aut ſupplex aris inponat honorem?
Talia flammato ſecum Dea corde volutans,
Nimborum in patriam, loca foeta furentibus auſtris,
Aeoliam venit. Hîc vaſto rex Aeolus antro
Luctantis ventos tempeſtatesque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis et carcere frenat.
Illi indignantes magno cum murmure montis
Circum clauſtra fremunt. Celſa ſedet Aeolus arce
Sceptra tenens, mollitque animos, et temperat iras.

Haec ubi dicta, cavum converſa cuſpide montem
Inpulit in latus: ac venti, velut agmine facto,
Qua data porta, ruunt, et terras turbine perflant.
Incubuere mari, totumque a ſedibus imis
Una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus, et vaſtos volvunt ad litora fluctus.
Inſequitur clamorque virûm ſtridorque rudentum.
Eripiunt ſubito nubes coelumque diemque
Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, et crebris micat ignibus aether;
Praeſentemque viris intentant omnia mortem.
Extemplo Aeneae ſolvuntur frigore membra.
Ingemit, et, duplicis tendens ad ſidera palmas,
Talia voce refert: O terque quaterque beati!
Quîs ante ora patrum Trojae ſub moenibus altis
Contigit oppetere! o Danaûm fortiſſime gentis
Tydide, mene Iliacis occumbere campis
Non potuiſſe, tuaque animam hanc effundere dextra?
Saevus ubi Aeacidae telo jacet Hector, ubi ingens
Sarpedon: ubi tot Simoïs conrepta ſub undis
Scuta virûm galeasque et fortia corpora volvit.
Talia jactanti ſtridens aquilone procella
Velum adverſa ferit, fluctusque ad ſidera tollit.

Proſpiciens, ſumma placidum caput extulit unda.
Disjectam Aeneae toto videt aequore claſſem:
Fluctibus oppreſſos Troas, coelique ruina.
Nec latuere doli fratrem Junonis et irae.
Eurum ad ſe Zephyrumque vocat. Dehinc talia fatur:
Tantane vos generis tenuit fiducia veſtri?
Jam coelum terramque meo ſine numine, venti,
Miſcere, et tantas audetis tollere moles?
Quos ego. Sed motos praeſtat conponere fluctus.
Poſt mihi non ſimili poena commiſſa luetis.
Maturate fugam, regique haec dicite veſtro:
Non illi imperium pelagi ſaevumque tridentem,
Sed mihi ſorte datum. Tenet ille inmania ſaxa,
Veſtras, Eure, domos. Illa ſe jactet in aula
Aeolus, et clauſo ventorum carcere regnet.
Sic ait, et dicto citius tumida aequora placat:
Conlectasque fugat nubes, ſolemque reducit.
Cymothoë, ſimul et Triton adnixus, acuto
Detrudunt navis ſcopulo. Levat ipſe tridenti:
Et vaſtas aperit Syrtis, et temperat aequor:
Atque rotis ſummas levibus perlabitur undas.
Ac, veluti magno in populo quum ſaepe coorta eſt
Seditio, ſaevitque animis ignobile volgus;

Et ſale tabentis artus in litore ponunt.
Ac primum ſilici ſcintillam excudit Achates,
Suſcepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.
Tum Cererem corruptam undis, Cerealiaque arma
Expediunt feſſi rerum; frugesque receptas
Et torrere parant flammis, et frangere ſaxo.
Aeneas ſcopulum interea conſcendit, et omnem
Proſpectum late pelago petit; Anthea ſi quem
Jactatum vento videat, Phrygiasque biremis,
Aut Capyn, aut celſis in puppibus arma Caïci.
Navem in conſpectu nullam. Tris litore cervos
Proſpicit errantis: hos tota armenta ſequuntur
A tergo, et longum per vallis paſcitur agmen.
Conſtitit hîc, arcumque manu celerisque ſagittas
Conripuit; fidus quae tela gerebat Achates;
Ductoresque ipſos primum, capita alta ferentis
Cornibus arboreis, ſternit; tum volgus: et omnem
Miſcet agens telis nemora inter frondea turbam.
Nec prius abſiſtit, quam ſeptem ingentia victor
Corpora fundat humi, et numerum cum navibus aequet.
Hinc portum petit, et ſocios partitur in omnis.
Vina, bonus quae deinde cadis onerarat Aceſtes

Sive extrema pati, nec jam exaudire vocatos.
Praecipue pius Aeneas, nunc acris Oronti,
Nunc Amyci caſum gemit, et crudelia ſecum
Fata Lyci, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
Et jam finis erat: quum Juppiter aethere ſummo
Deſpiciens mare velivolum terrasque jacentis,
Litoraque, et latos populos, ſic vertice coeli
Conſtitit, et Libyae defixit lumina regnis.
Atque illum talis jactantem pectore curas
Triſtior, et lacrimis oculos ſuffuſa nitentis,
Adloquitur Venus: O qui res hominumque deûmque
Aeternis regis imperiis, et fulmine terres,
Quid meus Aeneas in te committere tantum,
Quid Troës potuere? quibus, tot funera paſſis,
Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis?
Certe hinc Romanos olim, volventibus annis,
Hinc fore ductores, revocato a ſanguine Teucri,
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
Pollicitus. Quae te, Genitor, ſententia vertit?
Hoc equidem occaſum Trojae triſtisque ruinas
Solabar, fatis contraria fata rependens.
Nunc eadem fortuna viros tot caſibus actos
Inſequitur. Quem das finem, Rex magne, laborum?

Tertia dum Latio regnantem viderit aeſtas,
Ternaque tranſierint Rutulis hiberna ſubactis.
At puer Aſcanius, cui nunc cognomen Iülo
Additur (Ilus erat, dum res ſtetit Ilia regno)
Triginta magnos volvendis menſibus orbis
Imperio explebit, regnumque ab ſede Lavini
Transferet, et longam multa vi muniet Albam.
Hic jam ter centum totos regnabitur annos
Gente ſub Hectorea; donec regina ſacerdos
Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.
Inde lupae fulvo nutricis tegmine laetus
Romulus excipiet gentem, et Mavortia condet
Moenia, Romanosque ſuo de nomine dicet.
His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
Imperium ſine fine dedi. Quin aſpera Juno,
Quae mare nunc terrasque metu coelumque fatigat,
Conſilia in melius referet, mecumque fovebit
Romanos rerum dominos, gentemque togatam.
Sic placitum. Veniet luſtris labentibus aetas,
Quum domus Aſſaraci Phthiam clarasque Mycenas
Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.
Naſcetur pulchra Trojanus origine Caeſar,
(Imperium Oceano, famam qui terminet aſtris;)

Arboribus clauſam circum atque horrentibus umbris
Occulit. Ipſe uno graditur comitatus Achate;
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.
Cui mater media ſeſe tulit obvia ſilva,
Virginis os habitumque gerens, et virginis arma
Spartanae: vel qualis equos Thrëiſſa fatigat
Harpalyce, volucremque fuga praevertitur Hebrum.
Namque humeris de more habilem ſuſpenderat arcum
Venatrix, dederatque comam diffundere ventis;
Nuda genu, nodoque ſinus conlecta fluentis.
Ac prior, Heus, inquit, juvenes, monſtrate mearum
Vidiſtis ſi quam hic errantem forte ſororum,
Succinctam pharetra et maculoſae tegmine lyncis,
Aut ſpumantis apri curſum clamore prementem.
Sic Venus; et Veneris contra ſic filius orſus:
Nulla tuarum audita mihi neque viſa ſororum,
O (quam te memorem?) virgo. Namque haud tibi voltus
Mortalis, nec vox hominem ſonat. O, dea certe;
An Phoebi ſoror, an Nympharum ſanguinis una?
Sis felix, noſtrumque leves quaecumque laborem:
Et quo ſub coelo tandem, quibus orbis in oris
Jactemur, doceas. Ignari hominumque locorumque
Erramus, vento huc et vaſtis fluctibus acti.

Tum celerare fugam patriaque excedere ſuadet,
Auxiliumque viae veteres tellure recludit
Theſauros, ignotum argenti pondus et auri.
His conmota fugam Dido ſociosque parabat.
Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
Aut metus acer erat: navis, quae forte paratae,
Conripiunt, onerantque auro. Portantur avari
Pygmalionis opes pelago. Dux femina facti.
Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
Moenia, ſurgentemque novae Carthaginis arcem:
Mercatique ſolum, facti de nomine Byrſam,
Taurino quantum poſſent circumdare tergo.
Sed vos qui tandem, quibus aut veniſtis ab oris,
Quove tenetis iter? Quaerenti talibus ille
Suſpirans, imoque trahens a pectore vocem:
O dea, ſi prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annalis noſtrorum audire laborum;
Ante diem clauſo conponet veſper Olympo.
Nos Troja antiqua, ſi veſtras forte per auris
Trojae nomen iit, diverſa per aequora vectos
Forte ſua Libycis tempeſtas adpulit oris.
Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoſte Penates
Claſſe veho mecum, fama ſuper aethera notus.

Ambroſiaeque comae divinum vertice odorem
Spiravere: pedes veſtis defluxit ad imos,
Et vera inceſſu patuit dea. Ille, ubi matrem
Adgnovit, tali fugientem eſt voce ſecutus:
Quid natum toties, crudelis tu quoque, falſis
Ludis imaginibus? cur dextrae jungere dextram
Non datur, ac veras audire et reddere voces?
Talibus incuſat, greſſumque ad moenia tendit.
At Venus obſcuro gradientis aëre ſaepſit;
Et multo nebulae circum dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos, neu quis contingere poſſet,
Molirive moram, aut veniendi poſcere cauſſas.
Ipſa Paphum ſublimis abit, ſedesque reviſit
Laeta ſuas: ubi templum illi, centumque Sabaeo
Ture calent arae, ſertisque recentibus halant.
  Conripuere viam interea, qua ſemita monſtrat.
Jamque adſcendebant collem, qui plurimus urbi
Inminet, adverſasque adſpectat deſuper arces.
Miratur molem Aeneas, magalia quondam:
Miratur portas, ſtrepitumque, et ſtrata viarum.
Inſtant ardentes Tyrii: pars ducere muros,
Molirique arcem, et manibus ſubvolvere ſaxa:
Pars optare locum tecto, et concludere ſulco.

Aere trabes: foribus cardo ſtridebat aënis.
Hoc primum in luco nova res oblata timorem
Leniit. Hîc primum Aeneas ſperare ſalutem
Auſus, et adflictis melius confidere rebus.
Namque, ſub ingenti luſtrat dum ſingula templo
Reginam opperiens, dum quae fortuna ſit urbi,
Artificumque manus inter ſe operumque laborem
Miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas,
Bellaque jam fama totum volgata per orbem,
Atridas, Priamumque, et ſaevum ambobus Achillem.
Conſtitit; et lacrimans, Quis jam locus, inquit, Achate,
Quae regio in terris noſtri non plena laboris?
En Priamus. Sunt hîc etiam ſua praemia laudi:
Sunt lacrimae rerum: et mentem mortalia tangunt.
Solve metus. Feret haec aliquam tibi fama ſalutem.
Sic ait, atque animum pictura paſcit inani
Multa gemens, largoque humectat flumine voltum.
Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
Hac fugerent Graji, premeret Trojana juventus:
Hac Phryges; inſtaret curru criſtatus Achilles.
Nec procul hinc Rheſi niveis tentoria velis
Adgnoſcit lacrimans; primo quae prodita ſomno
Tydides multa vaſtabat caede cruentus:

Dum ſtupet, obtutuque haeret defixus in uno;
Regina ad templum, forma pulcherrima, Dido
Inceſſit, magna juvenum ſtipante caterva.
Qualis in Eurotae ripis, aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros; quam mille ſecutae
Hinc atque hinc glomerantur Oreades, illa pharetram
Fert humero, gradiensque deas ſupereminet omnis:
Latonae tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido: talem ſe laeta ferebat
Per medios, inſtans operi regnisque futuris.
Tum foribus divae, media teſtudine templi,
Septa armis, ſolioque alte ſubnixa reſedit.
Jura dabat legesque viris: operumque laborem
Partibus aequabat juſtis, aut ſorte trahebat:
Quum ſubito Aeneas concurſu adcedere magno
Anthea Sergeſtumque videt, fortemque Cloanthum,
Teucrorumque alios: ater quos aequore turbo
Diſpulerat, penitusque alias avexerat oras.
Obſtupuit ſimul ipſe, ſimul percuſſus Achates
Laetitiaque metuque, avidi conjungere dextras
Ardebant: ſed res animos incognita turbat.
Diſſimulant; et nube cava ſpeculantur amicti,
Quae fortuna viris; claſſem quo litore linquant;

Bella cient, primaque vetant conſiſtere terra.
Si genus humanum et mortalia temnitis arma;
At ſperate deos memores fandi atque nefandi.
Rex erat Aeneas nobis, quo juſtior alter
Nec pietate fuit, nec bello major et armis.
Quem ſi fata virum ſervant, ſi veſcitur aura
Aetheria, neque adhuc crudelibus occubat umbris;
Non metus, officio nec te certaſſe priorem
Poeniteat. Sunt et Siculis regionibus urbes,
Armaque, Trojanoque a ſanguine clarus Aceſtes.
Quaſſatam ventis liceat ſubducere claſſem,
Et ſilvis aptare trabes, et ſtringere remos.
Si datur Italiam, ſociis et rege recepto,
Tendere, ut Italiam laeti Latiumque petamus.
Sin abſumta ſalus, et te, pater optume Teucrum,
Pontus habet Libyae, nec ſpes jam reſtat Iuli;
At freta Sicaniae ſaltem, ſedesque paratas,
Unde huc advecti, regemque petamus Aceſten.
Talibus Ilioneus. Cuncti ſimul ore fremebant
Dardanidae.

Tum breviter Dido, voltum demiſſa, profatur:
Solvite corde metum, Teucri: ſecludite curas.
Res dura, et regni novitas me talia cogunt

Scindit ſe nubes, et in aethera purgat apertum.
Reſtitit Aeneas, claraque in luce refulſit,
Os humeroſque deo ſimilis: namque ipſa decoram
Caeſariem nato genetrix, lumenque juventae
Purpureum, et laetos oculis adflarat honores.
Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo
Argentum Pariusve lapis circumdatur auro.
Tum ſic reginam adloquitur, cunctiſque repente
Inproviſus ait: Coram, quem quaeritis, adſum
Troïus Aeneas, Libycis ereptus ab undis.
O ſola infandos Trojae miſerata labores,
Quae nos, reliquias Danaum, terraeque mariſque
Omnibus exhauſtos jam caſibus, omnium egenos,
Urbe, domo, ſocias. Grates perſolvere dignas
Non opis eſt noſtrae, Dido: nec quidquid ubique eſt
Gentis Dardaniae, magnum quae ſparſa per orbem.
Di tibi, ſi qua pios reſpectant numina, ſi quid
Uſquam juſtitiae eſt, et mens ſibi conſcia recti,
Praemia digna ferant. Quae te tam laeta tulerunt
Secula? qui tanti talem genuere parentes?
In freta dum fluvii current, dum montibus umbrae
Luſtrabunt convexa, polus dum ſidera paſcet;
Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt:

Nec minus interea ſociis ad litora mittit
Viginti tauros, magnorum horrentia centum
Terga ſuum, pinguis centum cum matribus agnos
Munera, laetitiamque dei.
At domus interior regali ſplendida luxu
Inſtruitur, mediisque parant convivia tectis.
Arte laboratae veſtes, oſtroque ſuperbo:
Ingens argentum menſis, caelataque in auro
Fortia facta patrum, ſeries longiſſima rerum,
Per tot ducta viros antiquae ab origine gentis.
  Aeneas (neque enim patrius conſiſtere mentem
Paſſus amor) rapidum ad navis praemittit Achaten,
Aſcanio ferat haec; ipſumque ad moenia ducat.
Omnis in Aſcanio cari ſtat cura parentis.
Munera praeterea, Iliacis erepta ruinis,
Ferre jubet; pallam ſignis auroque rigentem,
Et circumtextum croceo velamen acantho,
Ornatus Argivae Helenae: quos illa Mycenis,
Pergama quum peteret, inconceſſosque Hymenaeos,
Extulerat, matris Ledae mirabile donum.
Praeterea ſceptrum, Ilione quod geſſerat olim,
Maxuma natarum Priami, colloque monile
Baccatum, et duplicem gemmis auroque coronam.

Dona ferens, pelago et flammis reſtantia Trojae.
Hunc ego ſopitum ſomno, ſuper alta Cythera,
Aut ſuper Idalium ſacrata ſede recondam:
Ne qua ſcire dolos, mediusve occurrere poſſit.
Tu faciem illius noctem non amplius unam
Falle dolo, et notos pueri puer indue vultus:
Ut, quum te gremio adcipiet laetiſſima Dido,
Regalis inter menſas laticemque Lyaeum,
Quum dabit amplexus atque oſcula dulcia figet,
Occultum inſpires ignem, fallasque veneno.
Paret Amor dictis carae genetricis, et alas
Exuit, et greſſu gaudens incedit Iuli.
At Venus Aſcanio placidam per membra quietem
Inrigat, et fotum gremio Dea tollit in altos
Idaliae lucos: ubi mollis amaracus illum
Floribus et dulci adſpirans complectitur umbra.
Jamque ibat dicto parens, et dona Cupido
Regia portabat Tyriis, duce laetus Achate.
Quum venit, aulaeis jam ſe regina ſuperbis
Aurea conpoſuit ſponda, mediamque locavit.
Jam pater Aeneas, et jam Trojana juventus
Conveniunt, ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro.
Dant famuli manibus lymphas, Cereremque caniſtris

Expediunt, tonſisque ferunt mantelia villis.
Quinquaginta intus famulae: quibus ordine longo
Cura penum ſtruere, et flammis adolere penates.
Centum aliae, totidemque pares aetate miniſtri,
Qui dapibus menſas onerent, et pocula ponant.
Nec non et Tyrii per limina laeta frequentes
Convenere, toris juſſi diſcumbere pictis.
Mirantur dona Aeneae; mirantur Iulum,
Flagrantesque Dei vultus, ſimulataque verba,
Pallamque, et pictum croceo velamen acantho.
Praecipue infelix, peſti devota futurae,
Expleri mentem nequit, ardeſcitque tuendo
Phoeniſſa, et puero pariter donisque movetur.
Ille, ubi conplexu Aeneae colloque pependit,
Et magnum falſi inplevit genitoris amorem;
Reginam petit. Haec oculis, haec pectore toto
Haeret: et interdum gremio fovet, inſcia Dido
Inſidat quantus miſerae Deus. At memor ille
Matris Acidaliae, paullatim abolere Sychaeum
Incipit, et vivo tentat praevertere amore
Jam pridem reſides animos deſuetaque corda.
Poſtquam prima quies epulis, menſaeque remotae;
Crateras magnos ſtatuunt, et vina coronant.

Fit ſtrepitus tectis, vocemque per ampla volutant
Atria: dependent lychni laquearibus aureis
Incenſi, et noctem flammis funalia vincunt.
Hic regina gravem gemmis auroque popoſcit,
Inplevitque mero, pateram: quam Belus, et omnes
A Belo ſoliti. Tum facta ſilentia tectis:
Juppiter, (hoſpitibus nam te dare jura loquuntur)
Hunc laetum Tyriisque diem Trojaque profectis
Eſſe velis, noſtrosque hujus meminiſſe minores.
Adſit laetitiae Bacchus dator; et bona Juno.
Et vos, o, coetum, Tyrii, celebrate faventes.
Dixit, et in menſam laticum libavit honorem,
Primaque libato ſummo tenus adtigit ore.
Tum Bitiae dedit increpitans. Ille inpiger hauſit
Spumantem pateram, et pleno ſe proluit auro.
Poſt alii proceres. Cithara crinitus Iopas
Perſonat aurata, docuit quae maxumus Atlas.
Hic canit errantem lunam, ſolisque labores;
Unde hominum genus, et pecudes; unde imber, et ignes;
Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones:
Quid tantum Oceano properent ſe tinguere ſoles
Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obſtet.
Ingeminant plauſu Tyrii, Troësque ſequuntur.

PUBLII VIRGILII

MARONIS

AENEIDOS

LIBER SECUNDUS.

CONTICUERE omnes, intentique ora tenebant:
Inde toro pater Aeneas ſic orſus ab alto:
Infandum, Regina, jubes renovare dolorem;
Trojanas ut opes, et lamentabile regnum
Eruerint Danai: quaeque ipſe miſerrima vidi,
Et quorum pars magna fui. Quis talia fando
Myrmidonum, Dolopumve, aut duri miles Ulixi
Temperet a lacrimis! et jam nox humida coelo
Praecipitat, ſuadentque cadentia ſidera ſomnos.
Sed, ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros,
Et breviter Trojae ſupremum audire laborem;
Quamquam animus meminiſſe horret, luctuque refugit;
Incipiam. Fracti bello, fatisque repulſi
Ductores Danaûm, tot jam labentibus annis,
Inſtar montis equum divina Palladis arte

Aedificant, ſectaque intexunt abiete coſtas.
Votum pro reditu ſimulant. Ea fama vagatur.
Huc delecta virûm ſortiti corpora furtim
Includunt caeco lateri, penituſque cavernas
Ingentis uterumque armato milite conplent.
 Eſt in conſpectu Tenedos, notiſſima famâ
Inſula, dives opum, Priami dum regna manebant;
Nunc tantum ſinus, et ſtatio male fida carinis:
Huc ſe provecti deſerto in litore condunt.
Nos abiiſſe rati, et vento petiiſſe Mycenas.
Ergo omnis longo ſolvit ſe Teucria luctu:
Panduntur portae. Juvat ire, et Dorica caſtra,
Deſertoſque videre locos, litusque relictum.
Hîc Dolopum manus, hîc ſaevus tendebat Achilles:
Claſſibus hîc locus: hîc acie certare ſolebant.
Pars ſtupet innuptae donum exitiale Minervae,
Et molem mirantur equi: primuſque Thymoetes
Duci intra muros hortatur, et arce locari;
Sive dolo, ſeu jam Trojae ſic fata ferebant.
At Capys, et quorum melior ſententia menti,
Aut pelago Danaûm inſidias ſuſpectaque dona
Praecipitare jubent, ſubjectiſque urere flammis:
Aut terebrare cavas uteri et tentare latebras.

Scinditur incertum ſtudia in contraria volgus.
Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva,
Laocoon ardens ſumma decurrit ab arce:
Et procul, O miſeri, quae tanta inſania, cives?
Creditis avectos hoſtis? aut ulla putatis
Dona carere dolis Danaûm? ſic notus Ulixes?
Aut hoc incluſi ligno occultantur Achivi,
Aut haec in noſtros fabricata eſt machina muros;
Inſpectura domos, venturaque deſuper urbi;
Aut aliquis latet error. Equo ne credite, Teucri.
Quidquid id eſt, timeo Danaos et dona ferentis.
Sic fatus, validis ingentem viribus haſtam
In latus, inque feri curvam conpagibus alvom
Contorſit. Stetit illa tremens, uteroque recuſſo
Inſonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
Et, ſi fata Deûm, ſi mens non laeva fuiſſet,
Inpulerat ferro Argolicas foedare latebras:
Trojaque nunc ſtares, Priamique arx alta maneres.
Ecce, manus juvenem interea poſt terga revinctum
Paſtores magno ad regem clamore trahebant
Dardanidae: qui ſe ignotum venientibus ultro,
Hoc ipſum ut ſtrueret, Trojamque aperiret Achivis,
Obtulerat, fidens animi, atque in utrumque paratus,

Demiſere neci: nunc caſſum lumine lugent.
Illi me comitem, et conſanguinitate propinquum,
Pauper in arma pater primis huc miſit ab annis.
Dum ſtabat regno incolumis, regumque vigebat
Conciliis; et nos aliquod nomenque decusque
Geſſimus. Invidia poſtquam pellacis Ulixi
(Haud ignota loquor) ſuperis conceſſit ab oris;
Adflictus vitam in tenebris luctuque trahebam,
Et caſum inſontis mecum indignabar amici.
Nec tacui demens: et me, fors ſi qua tuliſſet,
Si patrios umquam remeaſſem victor ad Argos,
Promiſi ultorem: et verbis odia aſpera movi.
Hinc mihi prima mali labes: hinc ſemper Ulixes
Criminibus terrere novis: hinc ſpargere voces
In volgum ambiguas, et quaerere conſcius arma.
Nec requievit enim, donec Calchante miniſtro.
Sed quid ego haec autem nequidquam ingrata revolvo?
Quidve moror? ſi omnis uno ordine habetis Achivos,
Idque audire ſat eſt; jamdudum ſumite poenas.
Hoc Ithacus velit, et magno mercentur Atridae.
Tum vero ardemus ſcitari et quaerere cauſſas,
Ignari ſcelerum tantorum artisque Pelaſgae.
Proſequitur pavitans, et ficto pectore fatur.

Unius in miſeri exitium converſa tulere.
Jamque dies infanda aderat: mihi ſacra parari,
Et ſalſae fruges, et circum tempora vittae.
Eripui (fateor) leto me, et vincula rupi:
Limoſoque lacu per noctem obſcurus in ulva
Delitui, dum vela darent, ſi forte dediſſent.
Nec mihi jam patriam antiquam ſpes ulla videndi,
Nec dulcis natos, exoptatumque parentem:
Quos illi fors ad poenas ob noſtra repoſcent
Effugia, et culpam hanc miſerorum morte piabunt.
Quod te, per ſuperos, et conſcia numina veri,
Per, ſi qua eſt, quae reſtet adhuc mortalibus uſquam
Intemerata fides, oro, miſerere laborum
Tantorum: miſerere animi non digna ferentis.
His lacrimis vitam damus, et miſereſcimus ultro.
Ipſe viro primus manicas atque arta levari
Vincla jubet Priamus; dictisque ita fatur amicis.
Quiſquis es, amiſſos hinc jam obliviſcere Grajos;
Noſter eris: mihique haec ediſſere vera roganti.
Quo molem hanc inmanis equi ſtatuere? quis auctor?
Quidve petunt? quae religio? aut quae machina belli?
Dixerat. Ille dolis inſtructus et arte Pelaſga,
Suſtulit exutas vinclis ad ſidera palmas:

Vos, aeterni ignes, et non violabile veſtrum
Teſtor numen, ait: vos arae, enſesque nefandi,
Quos fugi, vittaeque deûm, quas hoſtia geſſi;
Fas mihi Grajorum ſacrata reſolvere jura,
Fas odiſſe viros, atque omnia ferre ſub auras,
Si qua tegunt: teneor patriae nec legibus ullis.
Tu modo promiſſis maneas, ſervataque ſerves
Troja fidem; ſi vera feram, ſi magna rependam.
  Omnis ſpes Danaum, et coepti fiducia belli
Palladis auxiliis ſemper ſtetit: impius ex quo
Tydides ſed enim, ſcelerumque inventor Ulixes,
Fatale adgreſſi ſacrato avellere templo
Palladium, caeſis ſummae cuſtodibus arcis,
Conripuere ſacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas auſi divae contingere vittas:
Ex illo fluere ac retro ſublapſa referri
Spes Danaûm: fractae vires, averſa deae mens.
Nec dubiis ea ſigna dedit Tritonia monſtris.
Vix poſitum caſtris ſimulacrum; arſere coruſcae
Luminibus flammae adrectis, ſalſusque per artus
Sudor iit: terque ipſa ſolo (mirabile dictu)
Emicuit, parmamque ferens haſtamque trementem.
Extemplo tentanda fugâ canit aequora Calchas:

Nec poſſe Argolicis exſcindi Pergama telis;
Omina ni repetant Argis, numenque reducant,
Quod pelago et curvis ſecum avexere carinis.
Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenas,
Arma deosque parant comites, pelagoque remenſo
Inproviſi aderunt. Ita digerit omina Calchas,
Hanc pro Palladio moniti, pro numine laeſo
Effigiem ſtatuere; nefas quae triſte piaret.
Hanc tamen inmenſam Calchas adtollere molem
Roboribus textis, coeloque educere juſſit:
Ne recipi portis, aut duci in moenia poſſit;
Neu populum antiqua ſub religione tueri.
Nam ſi veſtra manus violaſſet dona Minervae,
Tum magnum exitium (quod Di prius omen in ipſum
Convertant) Priami imperio Phrygibusque futurum,
Sin manibus veſtris veſtram adſcendiſſet in urbem;
Ultro Aſiam magno Pelopea ad moenia bello
Venturam, et noſtros ea fata manere nepotes.
Talibus inſidiis perjurique arte Sinonis
Credita res, captique dolis lacrimisque coactis,
Quos neque Tydides, nec Lariſſaeus Achilles,
Non anni domuere decem, non mille carinae.
Hîc aliud majus miſeris multoque tremendum

Objicitur magis, atque inprovida pectora turbat.
Laocoon, ductus Neptuno ſorte ſacerdos,
Sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta,
(Horreſco referens) inmenſis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus adrecta, jubaeque
Sanguineae exſuperant undas: pars cetera pontum
Pone legit, ſinuantque inmenſa volumine terga.
Fit ſonitus, ſpumante ſalo: jamque arva tenebant,
Ardentisque oculos ſuffecti ſanguine et igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus viſu exſangues. Illi agmine certo
Laocoonta petunt: et primum parva duorum
Corpora natorum ſerpens amplexus uterque
Inplicat, et miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſum, auxilio ſubeuntem ac tela ferentem,
Conripiunt, ſpirisque ligant ingentibus: et jam
Bis medium amplexi, bis collo ſquamea circum
Terga dati, ſuperant capite et cervicibus altis.
Ille ſimul manibus tendit divellere nodos,
Perfuſus ſanie vittas atroque veneno:
Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit

Qualis mugitus, fugit quum ſaucius aram
Taurus, et incertam excuſſit cervice ſecurim.
At gemini labſu delubra ad ſumma dracones
Effugiunt, ſaevaeque petunt Tritonidis arcem:
Sub pedibusque deae, clipeique ſub orbe teguntur.
Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
Inſinuat pavor: et ſcelus expendiſſe merentem
Laocoonta ferunt; ſacrum qui cuſpide robur
Laeſerit, et tergo ſceleratam intorſerit haſtam.
Ducendum ad ſedes ſimulacrum, orandaque divae
Numina conclamant.
Dividimus muros, et moenia pandimus urbis.
Adcingunt omnes operi, pedibusque rotarum
Subjiciunt labſus, et ſtuppea vincula collo
Intendunt. Scandit fatalis machina muros,
Foeta armis. Pueri circum innuptaeque puellae
Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.
Illa ſubit, mediaeque minans inlabitur urbi.
O patria, o Divûm domus Ilium, et inclyta bello
Moenia Dardanidum! quater ipſo in limine portae
Subſtitit, atque utero ſonitum quater arma dedere.
Inſtamus tamen inmemores caecique furore,
Et monſtrum infelix ſacrata ſiſtimus arce.

Incipit, et dono Divûm gratiſſima ſerpit.
In ſomnis, ecce, ante oculos maeſtiſſimus Hector
Viſus adeſſe mihi, largosque effundere fletus;
Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentis.
Hei mihi, qualis erat! quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli,
Vel Danaûm Phrygios jaculatus puppibus ignis!
Squalentem barbam, et concretos ſanguine crinis,
Vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros
Adcepit patrios. Ultrò flens ipſe videbar
Conpellare virum, et maeſtas expromere voces:
O lux Dardaniae, ſpes o fidiſſima Teucrum,
Quae tantae tenuere morae? quibus Hector ab oris
Exſpectate venis? ut te poſt multa tuorum
Funera, poſt varios hominumque urbisque labores
Defeſſi adſpicimus! quae cauſſa indigna ſerenos
Foedavit voltus? aut cur haec vulnera cerno?
Ille nihil: nec me quaerentem vana moratur:
Sed graviter gemitus imo de pectore ducens,
Heu fuge, nate Dea, teque his, ait, eripe flammis.
Hoſtis habet muros: ruit alto a culmine Troja.
Sat patriae Priamoque datum. Si Pergama dextra

Sed glomerare manum bello, et concurrere in arcem
Cum ſociis ardent animi. Furor iraque mentem
Praecipitant; pulchrumque mori ſuccurrit in armis.
  Ecce autem telis Panthus elapſus Achivom,
Panthus Othryades, arcis Phoebique ſacerdos,
Sacra manu, victosque Deos, parvumque nepotem
Ipſe trahit, curſuque amens ad litora tendit.
Quo res ſumma loco, Panthu? quam prendimus arcem?
Vix ea fatus eram, gemitu quum talia reddit:
Venit ſumma dies, et ineluctabile tempus
Dardaniae. Fuimus Troës: fuit Ilium, et ingens
Gloria Teucrorum. Ferus omnia Juppiter Argos
Tranſtulit. Incenſa Danai dominantur in urbe.
Arduus armatos mediis in moenibus adſtans
Fundit equus, victorque Sinon incendia miſcet,
Inſultans. Portis alii bipatentibus adſunt,
Millia quot magnis umquam venere Mycenis:
Obſedere alii telis anguſta viarum
Oppoſiti, ſtat ferri acies mucrone coruſco
Stricta, parata neci: vix primi proelia tentant
Portarum vigiles, et caeco Marte reſiſtunt.
Talibus Othryadae dictis et numine Divûm
In flammas et in arma feror: quo triſtis Erinnys,

Quo fremitus vocat, et ſublatus ad aethera clamor.
Addunt ſe ſocios Ripheus, et maxumus armis
Epytus: oblati per lunam Hypaniſque Dymasque:
Et lateri adglomerant noſtro: juvenisque Coroebus
Mygdonides. Illis ad Trojam forte diebus
Venerat, inſano Caſſandrae incenſus amore:
Et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat.
Infelix, qui non ſponſae praecepta furentis
Audierit.
Quos ubi confertos audere in proelia vidi;
Incipio ſuper his: Juvenes, fortiſſima fruſtra
Pectora, ſi vobis audentem extrema cupido
Certa ſequi, (quae ſit rebus fortuna videtis:
Exceſſere omnes adytis arisque relictis
Dî, quibus imperium hoc ſteterat) ſuccurritis urbi
Incenſae. Moriamur, et in media arma ruamus.
Una ſalus victis, nullam ſperare ſalutem.
Sic animis juvenum furor additus. Inde, lupi ceu
Raptores atra in nebula, quos inproba ventris
Exegit caecos rabies, catulique relicti
Faucibus exſpectant ſiccis; per tela, per hoſtis
Vadimus haud dubiam in mortem: mediaeque tenemus
Urbis iter. Nox atra cava circumvolat umbra.

Quis cladem illius noctis, quis ſunera fando
Explicet, aut poſſit lacrimis aequare labores?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perque vias ſternuntur inertia paſſim
Corpora, perque domos, et religioſa deorum
Limina. Nec ſoli poenas dant ſanguine Teucri:
Quondam etiam victis redit in praecordia virtus;
Victoresque cadunt Danai. Crudelis ubique
Luctus, ubique pavor, et plurima mortis imago.
  Primus ſe, Danaûm magna comitante caterva,
Androgeus obfert nobis, ſocia agmina credens
Inſcius; atque ultro verbis conpellat amicis:
Feſtinate, viri. Nam quae tam ſera moratur
Segnities? alii rapiunt incenſa feruntque
Pergama: vos celſis nunc primum a navibus itis?
Dixit: et extemplo (neque enim reſponſa dabantur
Fida ſatis) ſenſit, medios delabſus in hoſtis:
Obſtupuit, retroque pedem cum voce repreſſit.
Inproviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens, trepidusque repente refugit
Adtollentem iras, et caerula colla tumentem.
Haud ſecus Androgeus viſu tremefactus abibat.
Irruimus, denſis et circumfundimur armis;

Non tulit hanc ſpeciem furiata mente Coroebus,
Et ſeſe medium injecit periturus in agmen.
Conſequimur cuncti, et denſis incurrimus armis.
Hìc primum ex alto delubri culmine telis
Noſtrorum obruimur, oriturque miſerrima caedes,
Armorum facie et Grajarum errore jubarum.
Tum Danai gemitu atque ereptae virginis ira
Undique conlecti invadunt; acerrimus Ajax,
Et gemini Atridae, Dolopumque exercitus omnis.
Adverſi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt, Zephyrusque, Notusque, et laetus Eois
Eurus equis: ſtridunt ſilvae, ſaevitque tridenti
Spumeus, atque imo Nereus ciet aequora fundo.
Illi etiam, ſi quos obſcura nocte per umbram
Fudimus inſidiis, totaque agitavimus urbe,
Adparent: primi clipeos mentitaque tela
Adgnoſcunt, atque ora ſono diſcordia ſignant.
Ilicet obruimur numero. Primusque Coroebus
Peneleï dextra, Divae armipotentis ad aram,
Procumbit: cadit et Ripheus, juſtiſſimus unus
Qui fuit in Teucris, et ſervantiſſimus aequi.
Dis aliter viſum. Pereunt Hypanisque Dymasque
Confixi a ſociis: nec te tua plurima, Panthu,

Limen erat, caecaeque fores, et pervius uſus
Tectorum inter ſe Priami, poſtesque relicti
A tergo: infelix qua ſe, dum regna manebant,
Saepius Andromache ferre incomitata ſolebat
Ad ſoceros, et avo puerum Aſtyanacta trahebat.
Evado ad ſummi faſtigia culminis: unde
Tela manu miſeri jactabant irrita Teucri.
Turrim in praecipiti ſtantem, ſummisque ſub aſtra
Eductam tectis, unde omnis Troja videri,
Et Danaûm ſolitae naves, et Achaïa caſtra,
Adgreſſi ferro circum, qua ſumma labantis
Juncturas tabulata dabant; convellimus altis
Sedibus, inpulimusque. Ea labſa repente ruinam
Cum ſonitu trahit, et Danaûm ſuper agmina late
Incidit. Aſt alii ſubeunt: nec ſaxa, nec ullum
Telorum interea ceſſat genus.
Veſtibulum ante ipſum primoque in limine Pyrrhus
Exſultat telis, et luce coruſcus aëna.
Qualis ubi in lucem coluber mala gramina paſtus,
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc poſitis novus exuviis nitidusque juventa,
Lubrica convolvit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolem, et linguis micat ore triſulcis.

Una ingens Periphas, et equorum agitator Achillis
Armiger Automedon; una omnis Scyria pubes
Succedunt tecto, et flammas ad culmina jactant.
Ipſe inter primos conrepta dura bipenni
Limina perrumpit, poſtesque a cardine vellit
Aeratos: jamque exciſa trabe firma cavavit
Robora, et ingentem lato dedit ore feneſtram.
Adparet domus intus, et atria longa pateſcunt:
Adparent Priami et veterum penetralia regum:
Armatosque vident ſtantis in limine primo.

At domus interior gemitu miſeroque tumultu
Miſcetur; penitusque cavae plangoribus aedes
Femineis ululant. Ferit aurea ſidera clamor.
Tum pavidae tectis matres ingentibus errant,
Amplexaeque tenent poſtes, atque oſcula figunt.
Inſtat vi patria Pyrrhus: nec clauſtra, neque ipſi
Cuſtodes ſufferre valent. Labat ariete crebro
Janua, et emoti procumbunt cardine poſtes.
Fit via vi: rumpunt aditus, primosque trucidant
Inmiſſi Danai, et late loca milite conplent.
Non ſic, aggeribus ruptis quum ſpumeus amnis
Exiit, obpoſitasque evicit gurgite moles,
Fertur in arva furens cumulo, camposque per omnis

BIBLIOTHECA BODLEIANA

Cum ſtabulis armenta trahit. Vidi ipſe furentem
Caede Neoptolemum, geminosque in limine Atridas:
Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumque per aras
Sanguine foedantem, quos ipſe ſacraverat, ignis.
Quinquaginta illi thalami, ſpes tanta nepotum,
Barbarico poſtes auro ſpoliisque ſuperbi
Procubuere. Tenent Danai, qua deficit ignis.
Forſitan et, Priami fuerint quae fata, requiras.
Urbis uti captae caſum, convolſaque vidit
Limina tectorum, et medium in penetralibus hoſtem;
Arma diu ſenior deſueta trementibus aevo
Circumdat nequidquam humeris, et inutile ferrum
Cingitur, ac denſos fertur moriturus in hoſtis.
Aedibus in mediis, nudoque ſub aetheris axe,
Ingens ara fuit; juxtaque veterrima laurus
Incumbens arae, atque umbra conplexa Penates.
Hic Hecuba et natae nequidquam altaria circum,
Praecipites atra ceu tempeſtate columbae,
Condenſae, et Divom amplexae ſimulacra ſedebant.
Ipſum autem ſumtis Priamum juvenalibus armis
Ut vidit: Quae mens tam dira, miſerrime conjux,
Inpulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit.
Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis

Conjecit: rauco quod protinus aere repulſum,
Et ſummo clipei nequidquam umbone pependit.
Cui Pyrrhus: Referes ergo haec, et nuntius ibis
Pelidae genitori. Illi mea triſtia facta,
Degeneremque Neoptolemum narrare memento.
Nunc morere. Hoc dicens, altaria ad ipſa trementem
Traxit, et in multo labſantem ſanguine nati,
Inplicuitque comam laeva; dextraque coruſcum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit enſem.
Haec finis Priami fatorum: hic exitus illum
Sorte tulit, Trojam incenſam, et prolabſa videntem
Pergama; tot quondam populis terrisque ſuperbum
Regnatorem Aſiae. Jacet ingens litore truncus,
Avolſumque humeris caput, et ſine nomine corpus.
At me tum primum ſaevus circumſtetit horror:
Obſtupui: ſubiit cari genitoris imago,
Ut regem aequaevum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem. Subiit deſerta Creüſa,
Et direpta domus, et parvi caſus Iuli.
Reſpicio, et quae ſit me circum copia luſtro.
Deſeruere omnes defeſſi, et corpora ſaltu
Ad terram miſere, aut ignibus aegra dedere.
[Jamque adeo ſuper unus eram: quum limina Veſtae

Servantem, et tacitam ſecreta in ſede latentem
Tyndarida adſpicio: dant clara incendia lucem
Erranti, paſſimque oculos per cuncta ferenti.
Illa ſibi infeſtos everſa ob Pergama Teucros,
Et poenas Danaûm et deſerti conjugis iras
Praemetuens, Trojae et patriae communis Erinnys,
Abdiderat ſeſe, atque aris inviſa ſedebat.
Exarſere ignes animo: ſubit ira cadentem
Ulciſci patriam, et ſceleratas ſumere poenas.
Scilicet haec Spartam incolumis patriasque Mycenas
Adſpiciet, partoque ibit regina triumpho?
Conjugiumque, domumque, patres, natosque videbit,
Iliadum turba et Phrygiis comitata miniſtris?
Occiderit ferro Priamus? Troja arſerit igni?
Dardanium toties ſudarit ſanguine litus?
Non ita. Namque etſi nullum memorabile nomen
Feminea in poena eſt, nec habet victoria laudem;
Extinxiſſe nefas tamen, et ſumſiſſe merentis
Laudabor poenas: animumque expleſſe juvabit
Ultricis flammae, et cineres ſatiaſſe meorum.
Talia jactabam, et furiata mente ferebar;]
Quum mihi ſe, non ante oculis tam clara, videndam
Obtulit, et pura per noctem in luce refulſit

Alma parens, confeſſa deam; qualisque videri
Coelicolis, et quanta ſolet: dextraque prehenſum
Continuit, roſeoque haec inſuper addidit ore:
Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis? aut quonam noſtri tibi cura receſſit?
Non prius adſpicies, ubi feſſum aetate parentem
Liqueris Anchiſen? ſuperet conjuxne Creüſa,
Aſcaniusque puer? quos omnis undique Grajae
Circum errant acies: et, ni mea cura reſiſtat,
Jam flammae tulerint, inimicus et hauſerit enſis.
Non tibi Tyndaridis facies inviſa Lacaenae,
Culpatusve Paris; Divom inclementia, Divom
Has evertit opes, ſternitque a culmine Trojam.
Adſpice: (namque omnem, quae nunc obducta tuenti
Mortalis hebetat viſus tibi, et humida circum
Caligat, nubem eripiam, tu ne qua parentis
Juſſa time, neu praeceptis parere recuſa)
Hìc, ubi disjectas moles, avolſaque ſaxis
Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum,
Neptunus muros, magnoque emota tridenti
Fundamenta quatit; totamque ab ſedibus urbem
Eruit. Hìc Juno Scaeas ſaeviſſima portas
Prima tenet, ſociumque furens a navibus agmen

Ferro adcincta vocat.
Jam ſummas arcis Tritonia (reſpice) Pallas
Inſedit, nimbo effulgens et Gorgone ſaeva.
Ipſe Pater Danais animos vireſque ſecundas
Sufficit: ipſe Deos in Dardana ſuſcitat arma.
Eripe, nate, fugam, finemque inpone labori.
Nuſquam abero, et tutum patrio te limine ſiſtam.
Dixerat: et ſpiſſis noctis ſe condidit umbris.
Adparent dirae facies, inimicaque Trojae
Numina magna Deûm.

Tum vero omne mihi viſum conſidere in ignis
Ilium, et ex imo verti Neptunia Troja.
Ac veluti ſummis antiquam in montibus ornum,
Quum ferro adciſam crebriſque bipennibus inſtant
Eruere agricolae certatim; illa uſque minatur,
Et tremefacta comam concuſſo vertice nutat;
Volneribus donec paullatim evicta ſupremum
Congemuit, traxitque jugis avolſa ruinam.
Deſcendo, ac ducente Deo flammam inter et hoſtis
Expedior. Dant tela locum, flammaeque recedunt.

Atque ubi jam patriae perventum ad limina ſedis,
Antiquaſque domos; genitor, quem tollere in altos
Optabam primum montis, primumque petebam;

Abnegat exciſa vitam producere Troja,
Exſiliumque pati. Vos o, quibus integer aevi
Sanguis, ait, ſolidaeque ſuo ſtant robore vires,
Vos agitate fugam.
Me ſi coelicolae voluiſſent ducere vitam,
Has mihi ſervaſſent ſedes. Satis una ſuperque
Vidimus excidia, et captae ſuperavimus urbi.
Sic o, ſic poſitum adfati diſcedite corpus.
Ipſe manu mortem inveniam. Miſerebitur hoſtis,
Exuviasque petet. Facilis jactura ſepulcri.
Jam pridem inviſus divis, et inutilis annos
Demoror: ex quo me Divom pater atque hominum rex
Fulminis adflavit ventis, et contigit igni.
Talia perſtabat memorans, fixusque manebat.
Nos contra effuſi lacrimis, conjuxque Creüſa,
Aſcaniusque, omnisque domus, ne vertere ſecum
Cuncta pater, fatoque urguenti incumbere vellet.
Abnegat, inceptoque et ſedibus haeret in iſdem.
Rurſus in arma feror, mortemque miſerrimus opto.
Nam quod conſilium, aut quae jam fortuna dabatur?
Mene efferre pedem, genitor, te poſſe relicto
Speraſti? tantumque nefas patrio excidit ore?
Si nihil ex tanta Superis placet urbe relinqui;

Et ſedet hoc animo, perituraeque addere Trojae
Teque tuosque juvat: patet iſti janua letho,
Jamque aderit multo Priami de ſanguine Pyrrhus,
Natum ante ora patris, patrem qui obtruncat ad aras.
Hoc erat, alma parens, quod me per tela, per ignis
Eripis, ut mediis hoſtem in penetralibus, utque
Aſcanium, patremque meum, juxtaque Creüſam,
Alterum in alterius mactatos ſanguine cernam?
Arma, viri, ferte arma: vocat lux ultima victos.
Reddite me Danais: ſinite inſtaurata reviſam
Proelia. Numquam omnes hodie moriemur inulti.
Hinc ferro adcingor rurſus, clipeoque ſiniſtram
Inſertabam aptans, meque extra tecta ferebam.
Ecce autem conplexa pedes in limine conjux
Haerebat, parvumque patri tendebat Iulum:
Si periturus abis, et nos rape in omnia tecum:
Sin aliquam expertus ſumtis ſpem ponis in armis,
Hanc primum tutare domum. Cui parvus Iulus,
Cui pater, et conjux quondam tua dicta relinquor?
Talia vociferans gemitu tectum omne replebat:
Quum ſubitum, dictuque oritur mirabile monſtrum.
Namque manus inter, maeſtorumque ora parentum,
Ecce levis ſummo de vertice viſus Iuli

Fundere lumen apex, tractuque innoxia molli
Lambere flamma comas, et circum tempora paſci.
Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem
Excutere, et ſanctos reſtinguere fontibus ignes.
At pater Anchiſes oculos ad ſidera laetus
Extulit: et coelo palmas cum voce tetendit:
Juppiter omnipotens, precibus ſi flecteris ullis,
Adſpice nos; hoc tantum: et, ſi pietate meremur,
Da deinde auxilium, pater; atque haec omina firma.

Vix ea fatus erat ſenior: ſubitoque fragore
Intonuit laevom, et de coelo labſa per umbras
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.
Illam, ſumma ſuper labentem culmina tecti,
Cernimus Idaea claram ſe condere ſilva,
Signantemque vias: tum longo limite ſulcus
Dat lucem, et late circum loca ſulfure fumant.
Hîc vero victus genitor ſe tollit ad auras,
Adfaturque deos, et ſanctum ſidus adorat.
Jam jam nulla mora eſt. Sequor, et, qua ducitis, adſum.
Di patrii, ſervate domum, ſervate nepotem:
Veſtrum hoc augurium, veſtroque in numine Troja eſt.
Cedo equidem, nec, nate, tibi comes ire recuſo.
Dixerat ille: et jam per moenia clarior ignis

Suſpenſum, et pariter comitique onerique timentem.
Jamque propinquabam portis, omnemque videbar
Evaſiſſe viam; ſubitò quum creber ad auris
Viſus adeſſe pedum ſonitus: genitorque per umbram
Proſpiciens, Nate, exclamat, fuge, nate; propinquant.
Ardentis clipeos, atque aera micantia cerno.
Hîc mihi neſcio quod trepido male numen amicùm
Confuſam eripuit mentem. Namque avia curſu
Dum ſequor, et nota excedo regione viarum;
Heu! miſero conjux fatone erepta Creüſa
Subſtitit, erravitne via, ſeu laſſa reſedit,
Incertum; nec poſt oculis eſt reddita noſtris:
Nec prius amiſſam reſpexi, animumve reflexi,
Quam tumulum antiquae Cereris ſedemque ſacratam
Venimus. Hîc demum conlectis omnibus una
Defuit; et comites, natumque, virumque fefellit.
Quem non incuſavi amens hominumque Deorumque?
Aut quid in everſa vidi crudelius urbe?
Aſcanium, Anchiſemque patrem, Teucroſque Penates
Commendo ſociis, et curva valle recondo.
Ipſe urbem repeto, et cingor fulgentibus armis.
Stat caſus renovare omnis, omnemque reverti
Per Trojam; et rurſus caput objectare periclis.

Principio muros obſcuraque limina portae,
Qua greſſum extuleram, repeto; et veſtigia retro
Obſervata ſequor per noctem, et lumine luſtro.
Horror ubique animos, ſimul ipſa ſilentia terrent.
Inde domum, ſi forte pedem, ſi forte tuliſſet,
Me refero. Inruerant Danai, et tectum omne tenebant.
Ilicet ignis edax ſumma ad faſtigia vento
Volvitur: exſuperant flammae: furit aeſtus ad auras.
Procedo, et Priami ſedes arcemque reviſo.
Et jam porticibus vacuis Junonis aſylo
Cuſtodes lecti Phoenix et dirus Ulixes
Praedam adſervabant. Huc undique Troïa gaza
Incenſis erepta adytis, menſaeque Deorum,
Crateresque auro ſolidi, captivaque veſtis
Congeritur. Pueri et pavidae longo ordine matres
Stant circum.
Auſus quinetiam voces jactare per umbram,
Inplevi clamore vias, maeſtusque Creüſam
Nequidquam ingeminans iterumque iterumque vocavi.
Quaerenti, et tectis urbis ſine fine furenti,
Infelix ſimulacrum atque ipſius umbra Creüſae
Viſa mihi ante oculos, et nota major imago.
Obſtupui, ſteteruntque comae, et vox faucibus haeſit.

Tum ſic adfari, et curas his demere dictis:
Quid tantum inſano juvat indulgere dolori,
O dulcis conjux? non haec ſine numine Divom
Eveniunt. Nec te hinc comitem aſportare Creüſam
Fas: aut ille ſinit ſuperi regnator Olympi.
Longa tibi exſilia, et vaſtum maris aequor arandum.
Et terram Heſperiam venies: ubi Lydius, arva
Inter opima virûm, leni fluit agmine Thybris.
Illic res laetae, regnumque, et regia conjux
Parta tibi: lacrimas dilectae pelle Creüſae.
Non ego Myrmidonum ſedes Dolopumve ſuperbas
Adſpiciam, aut Grajis ſervitum matribus ibo,
Dardanis, et divae Veneris nurus:
Sed me magna Deûm Genitrix his detinet oris.
Jamque vale, et nati ſerva communis amorem.
Haec ubi dicta dedit, lacrimantem, et multa volentem
Dicere, deſeruit, tenuisque receſſit in auras.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum;
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique ſimillima ſomno.
Sic demum ſocios conſumta nocte reviſo.
Atque hic ingentem comitum adfluxiſſe novorum
Invenio admirans numerum; matresque, virosque,

Conlectam exſilio pubem, miſerabile volgus.
Undique convenere, animis opibusque parati;
In quaſcumque velim pelago deducere terras.
Jamque jugis ſummae ſurgebat Lucifer Idae,
Ducebatque diem: Danaique obſeſſa tenebant
Limina portarum; nec ſpes opis ulla dabatur.
Ceſſi, et ſublato montem genitore petivi.

PUBLII VIRGILII
MARONIS
AENEIDOS
LIBER TERTIUS.

POSTQUAM res Aſiae, Priamique evertere gentem
Inmeritam viſum Superis, ceciditque ſuperbum
Ilium, et omnis humo fumat Neptunia Troja;
Diverſa exſilia, et deſertas quaerere terras
Auguriis agimur Divom, claſſemque ſub ipſa
Antandro et Phrygiae molimur montibus Idae;
Incerti quo fata ferant, ubi ſiſtere detur;
Contrahimusque viros. Vix prima inceperat aeſtas;
Et pater Anchiſes dare fatis vela jubebat:
Litora quum patriae lacrimans portusque relinquo,
Et campos ubi Troja fuit. Feror exſul in altum
Cum ſociis, natoque, Penatibus, et magnis DIs.
    Terra procul vaſtis colitur Mavortia campis,
(Thraces arant) acri quondam regnata Lycurgo;
Hoſpitium antiquum Trojae, ſociique Penates,

(Eloquar, an ſileam?) gemitus lacrimabilis imo
Auditur tumulo, et vox reddita fertur ad auris:
Quid miſerum, Aenea, laceras? jam parce ſepulto:
Parce pias ſcelerare manus. Non me tibi Troja
Externum tulit: aut cruor hic de ſtipite manat.
Heu! fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
Nam Polydorus ego. Hîc confixum ferrea texit
Telorum ſeges, et jaculis increvit acutis.
Tum vero ancipiti mentem formidine preſſus
Obſtupui, ſteteruntque comae, et vox faucibus haeſit.
Hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
Infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threïcio regi; quum jam diffideret armis
Dardaniae, cingique urbem obſidione videret.
Ille, ut opes fractae Teucrûm, et Fortuna receſſit,
Res Agamemnonias victriciaque arma ſecutus,
Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, et auro
Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames? Poſtquam pavor oſſa reliquit,
Delectos populi ad proceres, primumque parentem
Monſtra Deûm refero, et, quae ſit ſententia, poſco.
Omnibus idem animus ſcelerata excedere terra;
Linqui pollutum hoſpitium, et dare claſſibus auſtros.

Da propriam, Thymbraee, domum: da moenia feſſis,
Et genus, et manſuram urbem. Serva altera Trojae
Pergama, reliquias Danaûm atque inmitis Achilli.
Quem ſequimur? quove ire jubes? ubi ponere ſedes?
Da, pater, augurium; atque animis inlabere noſtris.
Vix ea fatus eram: tremere omnia viſa repente,
Liminaque, laurusque dei; totusque moveri
Mons circum, et mugire adytis cortina recluſis.
Submiſſi petimus terram, et vox fertur ad auris:
Dardanidae duri, quae vos a ſtirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto
Adcipiet reduces. Antiquam exquirite matrem.
Hîc domus Aeneae cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, et qui naſcentur ab illis.
Haec Phoebus: mixtoque ingens exorta tumultu
Laetitia: et cuncti, quae ſint ea moenia, quaerunt;
Quo Phoebus vocet errantis, jubeatque reverti.
Tum genitor, veterum volvens monumenta virorum,
Audite, o proceres, ait, et ſpes diſcite veſtras.
Creta Jovis magni medio jacet inſula ponto;
Mons Idaeus ubi, et gentis cunabula noſtrae.
Centum urbes habitant magnas, uberrima regna:
Maximus unde pater, ſi rite audita recordor,

Et tandem antiquis Curetum adlabimur oris.
Ergo avidus muros optatae molior urbis,
Pergameamque voco, et laetam cognomine gentem
Hortor amare focos, arcemque adtollere tectis.
Jamque fere ſicco ſubductae litore puppes,
Connubiis arvisque novis operata juventus;
Jura domosque dabam: ſubito quum tabida membris,
Corrupto coeli tractu, miſerandaque venit
Arboribusque ſatisque lues, et lethifer annus.
Linquebant dulcis animas, aut aegra trahebant
Corpora. Tum ſterilis exurere Sirius agros.
Arebant herbae, et victum ſeges aegra negabat.
Rurſus ad oraculum Ortygiae Phoebumque remenſo
Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
Quam feſſis finem rebus ferat: unde laborum
Tentare auxilium jubeat: quo vertere curſus.
Nox erat, et terris animalia ſomnus habebat.
Effigies ſacrae Divom, Phrygiique Penates,
Quos mecum a Troja, mediisque ex ignibus urbis
Extuleram, viſi ante oculos adſtare jacentis
In ſomnis, multo manifeſti lumine, qua ſe
Plena per inſertas fundebat luna feneſtras.
Tum ſic adfari, et curas his demere dictis:

Ad coelum cum voce manus, et munera libo
Intemerata focis. Perfecto laetus honore
Anchiſen facio certum, remque ordine pando.
Adgnovit prolem ambiguam, geminosque parentis;
Seque novo veterum deceptum errore locorum.
Tum memorat: Nate, Iliacis exercite fatis,
Sola mihi talis caſus Caſſandra canebat.
Nunc repeto haec generi portendere debita noſtro;
Et ſaepe Heſperiam, ſaepe Itala regna vocare.
Sed quis ad Heſperiae venturos litora Teucros
Crederet? aut quem tum vates Caſſandra moveret?
Cedamus Phoebo, et moniti meliora ſequamur.
Sic ait: et cuncti dicto paremus ovantes.
Hanc quoque deſerimus ſedem, paucisque relictis
Vela damus, vaſtumque cava trabe currimus aequor.

Poſtquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullae
Adparent terrae, coelum undique et undique pontus:
Tum mihi caeruleus ſupra caput adſtitit imber,
Noctem hiememque ferens; et inhorruit unda tenebris.
Continuo venti volvunt mare, magnaque ſurgunt
Aequora. Diſperſi jactamur gurgite vaſto.
Involvêre diem nimbi, et nox humida coelum
Abſtulit. Ingeminant abruptis nubibus ignes.

In partem praedamque Jovem. Tum litore curvo
Exſtruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.
At ſubitae horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiae, et magnis quatiunt clangoribus alas,
Diripiuntque dapes, contactuque omnia foedant
Inmundo: tum vox taetrum dira inter odorem.
Rurſum in ſeceſſu longo ſub rupe cavata,
Arboribus clauſi circum atque horrentibus umbris,
Inſtruimus menſas, arisque reponimus ignem.
Rurſum ex diverſo coeli caecisque latebris
Turba ſonans praedam pedibus circumvolat uncis:
Polluit ore dapes. Sociis tunc, arma capeſſant,
Edico, et dira bellum cum gente gerendum.
Haud ſecus ac juſſi faciunt, tectosque per herbam
Diſponunt enſis, et ſcuta latentia condunt.
Ergo ubi delapſae ſonitum per curva dedere
Litora; dat ſignum ſpecula Miſenus ab alta
Aere cavo. Invadunt ſocii, et nova proelia tentant,
Obſcaenas pelagi ferro foedare volucres.
Sed neque vim plumis ullam, nec volnera tergo
Adcipiunt; celerique fuga ſub ſidera lapſae
Semeſam praedam et veſtigia foeda relinquunt.
Una in praecelſa conſedit rupe Celaeno,

Qua curſum ventusque gubernatorque vocabant.
Jam medio adparet fluctu nemoroſa Zacynthos,
Dulichiumque, Sameque, et Neritos ardua ſaxis.
Effugimus ſcopulos Ithacae, Laërtia regna,
Et terram altricem ſaevi exſecramur Ulixi.
Mox et Leucatae nimboſa cacumina montis,
Et formidatus nautis aperitur Apollo.
Hunc petimus feſſi, et parvae ſuccedimus urbi.
Anchora de prora jacitur. Stant litore puppes.
    Ergo inſperata tandem tellure potiti,
Luſtramurque Jovi, votisque incendimus aras;
Actiaque Iliacis celebramus litora ludis.
Exercent patrias oleo labente palaeſtras
Nudati ſocii. Juvat evaſiſſe tot urbis
Argolicas, mediosque fugam tenuiſſe per hoſtis.
Interea magnum ſol circumvolvitur annum,
Et glacialis hiems aquilonibus aſperat undas.
Aere cavo clipeum, magni geſtamen Abantis,
Poſtibus adverſis figo, et rem carmine ſigno:
AENEAS HAEC DE DANAIS VICTORIBUS ARMA.
Linquere tum portus jubeo, et conſidere tranſtris.
Certatim ſocii feriunt mare, et aequora verrunt.
Protenus aërias Phaeacum abſcondimus arces,

Vivo equidem, vitamque extrema per omnia duco.
Ne dubita: nam vera vides.
Heu! quis te caſus dejectam conjuge tanto
Excipit? aut quae digna ſatis Fortuna reviſit?
Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia ſervas?
Dejecit voltum, et demiſſa voce locuta eſt:
O felix una ante alias Priameïa virgo,
Hoſtilem ad tumulum Trojae ſub moenibus altis
Juſſa mori, quae ſortitus non pertulit ullos,
Nec victoris heri tetigit captiva cubile!
Nos, patria incenſa, diverſa per aequora vectae,
Stirpis Achilleae faſtus, juvenemque ſuperbum
Servitio enixae tulimus. Qui deinde ſecutus
Ledaeam Hermionen Lacedaemoniosque Hymenaeos,
Me famulo famulamque Heleno tranſmiſit habendam.
Aſt illum, ereptae magno inflammatus amore
Conjugis, et ſcelerum Furiis agitatus, Oreſtes
Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.
Morte Neoptolemi regnorum reddita ceſſit
Pars Heleno: qui Chaonios cognomine campos,
Chaoniamque omnem Trojano a Chaone dixit:
Pergamaque, Iliacamque jugis hanc addidit arcem.
Sed tibi qui curſum venti, quae fata dedere?

Aut quiſnam ignarum noſtris deus adpulit oris?
Quid puer Aſcanius; ſuperatne, et veſcitur aura?
Quem tibi jam Troja * * * * *
Ecqua tamen puero eſt amiſſae cura parentis?
Ecquid in antiquam virtutem animosque virilis
Et pater Aeneas et avunculus excitat Hector?
Talia fundebat lacrimans, longosque ciebat
Incaſſum fletus: quum ſeſe a moenibus heros
Priamides multis Helenus comitantibus adfert,
Adgnoſcitque ſuos, laetusque ad limina ducit,
Et multum lacrimas verba inter ſingula fundit.
Procedo, et parvam Trojam, ſimulataque magnis
Pergama, et arentem Xanthi cognomine rivum
Adgnoſco, Scaeaeque amplector limina portae.
Nec non et Teucri ſocia ſimul urbe fruuntur.
Illos porticibus rex adcipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi,
Inpoſitis auro dapibus: paterasque tenebant.
Jamque dies, alterque dies proceſſit: et aurae
Vela vocant, tumidoque inflatur carbaſus auſtro.
His vatem adgredior dictis, ac talia quaeſo:
Trojugena, interpres Divom, qui numina Phoebi,
Qui tripodas, Clarii lauros, qui ſidera ſentis,

Et volucrum linguas, et praepetis omina pennae,
Fare age (namque omnem curſum mihi proſpera dixit
Religio, et cuncti ſuaſerunt numine Divi
Italiam petere, et terras tentare repoſtas:
Sola novum dictuque nefas Harpyia Celaeno
Prodigium canit, et triſtis denuntiat iras,
Obſcoenamque famem) quae prima pericula vito?
Quidve ſequens tantos poſſim ſuperare labores?
Hîc Helenus, caeſis primum de more juvencis,
Exorat pacem Divom, vittasque reſolvit
Sacrati capitis, meque ad tua limina, Phoebe,
Ipſe manu multo ſuſpenſum numine ducit:
Atque haec deinde canit divino ex ore ſacerdos:
Nate Dea, (nam te majoribus ire per altum
Auſpiciis manifeſta fides: ſic fata Deûm rex
Sortitur, volvitque vices: is vertitur ordo)
Pauca tibi e multis, quo tutior hoſpita luſtres
Aequora, et Auſonio poſſis conſidere portu,
Expediam dictis (prohibent nam cetera Parcae
Scire, Helenum farique vetat Saturnia Juno)
Principio Italiam, quam tu jam rere propinquam,
Vicinosque, ignare, paras invadere portus,
Longa procul longis via dividit invia terris.

Hoſtilis facies occurrat; et omina turbet.
Hunc ſocii morem ſacrorum, hunc ipſe teneto:
Hac caſti maneant in religione nepotes.
Aſt, ubi digreſſum Siculae te admoverit orae
Ventus, et anguſti rareſcent clauſtra Pelori,
Laeva tibi tellus, et longo laeva petantur
Aequora circuitu: dextrum fuge litus, et undas.
Haec loca vi quondam, et vaſta convolſa ruina
(Tantum aevi longinqua valet mutare vetuſtas)
Diſſiluiſſe ferunt, quum protenus utraque tellus
Una foret: venit medio vi pontus, et undis
Heſperium Siculo latus abſcidit, arvaque et urbis
Litore diductas anguſto interluit aeſtu.
Dextrum Scylla latus, laevum inplacata Charybdis
Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, rurſusque ſub auras
Erigit alternos, et ſidera verberat unda.
At Scyllam caecis cohibet ſpelunca latebris,
Ora exſertantem, et navis in ſaxa trahentem.
Prima hominis facies, et pulchro pectore virgo
Pube tenus: poſtrema inmani corpore piſtrix,
Delphinum caudas utero conmiſſa luporum.
Praeſtat Trinacrii metas luſtrare Pachyni

Hic tibi ne qua morae fuerint diſpendia tanti,
Quamvis increpitent ſocii, et vi curſus in altum
Vela vocet, poſſisque ſinus inplere ſecundos,
Quin adeas vatem, precibusque oracula poſcas.
Ipſa canat, vocemque volens atque ora reſolvat.
Illa tibi Italiae populos, venturaque bella,
Et quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
Expediet; curſusque dabit venerata ſecundos.
Haec ſunt, quae noſtra liceat te voce moneri.
Vade age, et ingentem factis fer ad aethera Trojam.
  Quae poſtquam vates ſic ore effatus amico eſt,
Dona dehinc auro gravia, ſectoque elephanto
Imperat ad navis ferri, ſtipatque carinis
Ingens argentum, Dodonaeosque lebetas,
Loricam conſertam hamis auroque trilicem,
Et conum inſignis galeae, criſtasque comantis,
Arma Neoptolemi. Sunt et ſua dona parenti.
Addit equos, additque duces:
Remigium ſubplet: ſocios ſimul inſtruit armis.
  Interea claſſem velis aptare jubebat
Anchiſes, fieret vento mora ne qua ferenti.
Quem Phoebi interpres multo conpellat honore:
Conjugio, Anchiſa, Veneris dignate ſuperbo,

Auſpiciis; et quae fuerit minus obvia Grajis.
Si quando Thybrim, vicinaque Thybridis arva
Intraro, gentique meae data moenia cernam,
Cognatas urbis olim, populosque propinquos,
Epiro, Heſperia, quibus idem Dardanus auctor,
Atque idem caſus; unam faciemus utramque
Trojam animis. Maneat noſtros ea cura nepotes.
Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta:
Unde iter Italiam, curſusque breviſſimus undis.
Sol ruit interea, et montes umbrantur opaci.
Sternimur optatae gremio telluris ad undam,
Sortiti remos, paſſimque in litore ſicco
Corpora curamus. Feſſos ſopor inrigat artus.
Necdum orbem medium nox horis acta ſubibat:
Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus, et omnis
Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
Sidera cuncta notat tacito labentia coelo,
Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones,
Armatumque auro circumſpicit Oriona.
Poſtquam cuncta videt coelo conſtare ſereno;
Dat clarum e puppi ſignum: nos caſtra movemus,
Tentamusque viam, et velorum pandimus alas.
Jamque rubeſcebat ſtellis Aurora fugatis,

Et capita ante aras Phrygio velamur amictu;
Praeceptisque Heleni, dederat quae maxuma, rite
Junoni Argivae juſſos adolemus honores.
Haud mora: continuo perfectis ordine votis,
Cornua velatarum obvertimus antennarum,
Grajugenûmque domos ſuſpectaque linquimus arva.
Hinc ſinus Herculei, ſi vera eſt fama, Tarenti
Cernitur. Adtollit ſe diva Lacinia contra,
Caulonisque arces, et naviſragum Scylaceum.
Tum procul e fluctu Trinacria cernitur Aetna,
Et gemitum ingentem pelagi, pulſataque ſaxa
Audimus longe, fractasque ad litora voces:
Exſultantque vada, atque aeſtu miſcentur arenae.
Et pater Anchiſes: Nimirum haec illa Charybdis:
Hos Helenus ſcopulos, haec ſaxa horrenda canebat.
Eripite, o ſocii: pariterque inſurgite remis.
Haud minus ac juſſi faciunt: primusque rudentem
Contorſit laevas proram Palinurus ad undas.
Laevam cuncta cohors remis ventisque petivit.
Tollimur in coelum curvato gurgite, et îdem
Subducta ad Manis imos deſidimus unda.
Ter ſcopuli clamorem inter cava ſaxa dedere:
Ter ſpumam eliſam et rorantia vidimus aſtra.

Ignoti nova forma viri, miſerandaque cultu,
Procedit, ſupplexque manus ad litora tendit.
Reſpicimus. Dira illuvies, inmiſſaque barba,
Conſertum tegumen ſpinis: at cetera Grajus,
Ut quondam patriis ad Trojam miſſus in armis.
Isque ubi Dardanios habitus, et Troïa vidit
Arma procul; paullum adſpectu conterritus haeſit,
Continuitque gradum: mox ſeſe ad litora praeceps
Cum fletu precibusque tulit. Per ſidera teſtor,
Per ſuperos, atque hoc coeli ſpirabile lumen;
Tollite me, Teucri: quaſcumque abducite terras.
Hoc ſat erit. Scio me Danais e claſſibus unum,
Et bello Iliacos fateor petiiſſe Penates.
Pro quo, ſi ſceleris tanta eſt injuria noſtri,
Spargite me in fluctus, vaſtoque inmergite ponto.
Si pereo, hominum manibus periiſſe juvabit.
Dixerat: et genua amplexus, genibusque volutans
Haerebat. Qui ſit, fari, quo ſanguine cretus,
Hortamur; quae deinde agitet Fortuna, fateri.
Ipſe pater dextram Anchiſes, haud multa moratus,
Dat juveni; atque animum praeſenti pignore firmat.
Ille haec, depoſita tandem formidine, fatur:
Sum patria ex Ithaca, comes infelicis Ulixi,

Argolici clipei aut Phoebeae lampadis inſtar:
Et tandem laeti ſociorum ulciſcimur umbras.
Sed fugite, o miſeri, fugite, atque ab litore funem
Rumpite.
Nam qualis quantusque cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque ubera preſſat,
Centum alii curva haec habitant ad litora volgo
Infandi Cyclopes, et altis montibus errant.
Tertia jam lunae ſe cornua lumine complent,
Quum vitam in ſilvis, inter deſerta ferarum
Luſtra domosque traho, vaſtosque ab rupe Cyclopas
Proſpicio, ſonitumque pedum vocemque tremiſco.
Victum infelicem, baccas lapidoſaque corna,
Dant rami, et volſis paſcunt radicibus herbae.
Omnia conluſtrans, hanc primum ad litora claſſem
Conſpexi venientem. Huic me, quaecumque fuiſſet,
Addixi: ſatis eſt gentem effugiſſe nefandam.
Vos animam hanc potius quocumque abſumite leto.
Vix ea fatus erat: ſummo quum monte videmus
Ipſum inter pecudes vaſta ſe mole moventem
Paſtorem Polyphemum, et litora nota petentem:
Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum.
Trunca manum pinus regit, et veſtigia firmat.

Excutere, et ventis intendere vela ſecundis.
Contra juſſa monent Heleni, Scyllam atque Charybdim
Inter utramque viam, leti diſcrimine parvo,
Ni teneant curſus: certum eſt dare lintea retro.
Ecce autem Boreas anguſta ab ſede Pelori
Miſſus adeſt. Vivo praetervehor oſtia ſaxo
Pantagiae, Megarosque ſinus, Thapſumque jacentem.
Talia monſtrabat relegens errata retrorſum
Litora Achemenides, comes infelicis Ulixi.
 Sicanio praetenta ſinu jacet inſula contra
Plemmyrium undoſum: nomen dixere priores
Ortygiam. Alpheum fama eſt huc Elidis amnem
Occultas egiſſe vias ſubter mare: qui nunc
Ore, Arethuſa, tuo Siculis confunditur undis.
Juſſi numina magna loci veneramur: et inde
Exſupero praepingue ſolum ſtagnantis Helori.
Hinc altas cautes projectaque ſaxa Pachyni
Radimus, et fatis numquam conceſſa moveri,
Adparet Camerina procul, campique Geloi,
Inmaniſque Gela fluvii cognomine dicta.
Arduus inde Acragas oſtentat maxima longe
Moenia, magnanimûm quondam generator equorum.
Teque datis linquo ventis, palmoſa Selinus;

PUBLII VIRGILII

MARONIS

AENEIDOS

LIBER QUARTUS.

AT regina gravi jam dudum ſaucia cura
Volnus alit venis, et caeco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multusque recurſat
Gentis honos. Haerent infixi pectore vultus,
Verbaque: nec placidam membris dat cura quietem.
Poſtera Phoebea luſtrabat lampade terras,
Humentemque Aurora polo dimoverat umbram;
Quum ſic unanimam adloquitur male ſana ſororem:
Anna ſoror, quae me ſuſpenſam inſomnia terrent!
Quis novus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes!
Quem ſeſe ore ferens! quam forti pectore, et armis!
Credo equidem (nec vana fides) genus eſſe Deorum.
Degeneres animos timor arguit. Heu, quibus ille
Jactatus fatis! quae bella exhauſta canebat!
Si mihi non animo fixum inmotumque ſederet,

Ingrediturque ſolo, et caput inter nubila condit.
Illam Terra parens, ira inritata deorum,
Extremam, ut perhibent, Coeo Enceladoque ſororem
Progenuit, pedibus celerem, et pernicibus alis.
Monſtrum horrendum, ingens: cui, quot ſunt corpore plumae,
Tot vigiles oculi ſubter, mirabile dictu,
Tot linguae, totidem ora ſonant, tot ſubrigit auris.
Nocte volat coeli medio terraeque, per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina ſomno.
Luce ſedet cuſtos aut ſummi culmine tecti,
Turribus aut altis, et magnas territat urbis;
Tam ficti pravique tenax, quam nuntia veri.
Haec tum multiplici populos ſermone replebat
Gaudens, et pariter facta atque infecta canebat:
Veniſſe Aenean, Trojano a ſanguine cretum,
Cui ſe pulchra viro dignetur jungere Dido:
Nunc hiemem inter ſe luxu, quam longa, fovere
Regnorum inmemores, turpique cupidine captos.
Haec paſſim Dea foeda virûm diffundit in ora.
Protinus ad regem curſus detorquet Iarban,
Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.
Hic Hammone ſatus, rapta Garamantide Nympha,
Templa Jovi centum, latis inmania regnis,

Vade age, nate, voca Zephyros, et labere pennis:
Dardaniumque ducem, Tyria Carthagine qui nunc
Exſpectat, fatisque datas non reſpicit urbis,
Adloquere, et celeris defer mea dicta per auras.
Non illum nobis genetrix pulcherrima talem
Promiſit, Grajûmque ideo bis vindicat armis:
Sed fore, qui gravidam imperiis, belloque frementem
Italiam regeret, genus alto a ſanguine Teucri
Proderet, ac totum ſub leges mitteret orbem.
Si nulla adcendit tantarum gloria rerum,
Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem;
Aſcanione pater Romanas invidet arces?
Quid ſtruit? aut qua ſpe inimica in gente moratur?
Nec prolem Auſoniam, et Lavinia reſpicit arva?
Naviget. Haec ſumma eſt: hic noſtri nuntius eſto.
Dixerat. Ille patris magni parere parabat
Imperio: et primum pedibus talaria nectit
Aurea: quae ſublimem alis, ſive aequora ſupra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit. Hac animas ille evocat Orco
Pallentis; alias ſub Tartara triſtia mittit;
Dat ſomnos adimitque, et lumina morte reſignat.
Illa fretus agit ventos, et turbida tranat

Regnator, coelum et terras qui numine torquet:
Ipſe haec ferre jubet celeris mandata per auras.
Quid ſtruis? aut qua ſpe Libycis teris otia terris?
Si te nulla movet tantarum gloria rerum,
Nec ſuper ipſe tua moliris laude laborem;
Aſcanium ſurgentem, et ſpes heredis Iuli
Reſpice; cui regnum Italiae Romanaque tellus
Debentur. Tali Cyllenius ore locutus
Mortalis viſus medio ſermone reliquit,
Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.
At vero Aeneas adſpectu obmutuit amens,
Adrectaeque horrore comae, et vox faucibus haeſit.
Ardet abire fuga, dulcisque relinquere terras,
Adtonitus tanto monitu imperioque deorum.
Heu quid agat? quo nunc reginam ambire furentem
Audeat adfatu? quae prima exordia ſumat?
Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
In partisque rapit varias, perque omnia verſat.
Haec alternanti potior ſententia viſa eſt:
Mneſthea Sergeſtumque vocat, fortemque Cloanthum
Claſſem aptent taciti, ſocios ad litora cogant;
Arma parent, et, quae ſit rebus cauſſa novandis,
Diſſimulent. Seſe interea, quando optima Dido

(Quando aliud mihi jam miſerae nihil ipſa reliqui)
Per connubia noſtra, per inceptos Hymenaeos?
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam
Dulce meum; miſerere domus labentis, et iſtam,
Oro, ſi quis adhuc precibus locus, exue mentem.
Te propter Libycae gentes Nomadumque tyranni
Odere; infenſi Tyrii: te propter eumdem
Extinctus pudor, et qua ſola ſidera adibam
Fama prior. Cui me moribundam deſeris, hoſpes?
Hoc ſolum nomen quoniam de conjuge reſtat.
Quid moror? an mea Pygmalion dum moenia frater
Deſtruat, aut captam ducat Gaetulus Iarbas?
Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet
Ante fugam ſuboles; ſi quis mihi parvulus aula
Luderet Aeneas, qui te tamen ore referret;
Non equidem omnino capta ac deſerta viderer.
Dixerat. Ille Jovis monitis inmota tenebat
Lumina, et obnixus curam ſub corde premebat.
Tandem pauca refert: Ego te, quae plurima fando
Enumerare vales, numquam, Regina, negabo
Promeritam: nec me meminiſſe pigebit Eliſſae;
Dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos regit artus.
Pro re pauca loquar. Neque ego hanc abſcondere furto

Caſtigantque moras: opere omnis ſemita fervet.
Quis tibi tunc, Dido, cernenti talia ſenſus?
Quosve dabas gemitus, quum litora fervere late
Proſpiceres arce ex ſumma, totumque videres
Miſceri ante oculos tantis clamoribus aequor?
Inprobe amor, quid non mortalia pectora cogis?
Ire iterum in lacrimas, iterum tentare precando
Cogitur: et ſupplex animos ſubmittere amori:
Ne quid inexpertum fruſtra moritura relinquat.
 Anna, vides toto properari litore circum:
Undique convenere: vocat jam carbaſus auras:
Puppibus et laeti nautae inpoſuere coronas.
Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem,
Et perferre, ſoror, potero. Miſerae hoc tamen unum
Exſequere, Anna, mihi. Solam nam perfidus ille
Te colere, arcanos etiam tibi credere ſenſus:
Sola viri mollis aditus, et tempora noras.
I, ſoror, atque hoſtem ſupplex adfare ſuperbum:
Non ego cum Danais Trojanam exſcindere gentem
Aulide juravi, claſſemve ad Pergama miſi:
Nec patris Anchiſae cinerem manisve revelli.
Cur mea dicta negat duras demittere in auris?
Quo ruit? extremum hoc miſerae det munus amanti:

Vidit, turicremis quum dona inponeret aris,
(Horrendum dictu) latices nigreſcere ſacros,
Fuſaque in obſcaenum ſe vertere vina cruorem.
Hoc viſum nulli, non ipſi effata ſorori.
Praeterea fuit in tectis de marmore templum
Conjugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niveis et feſta fronde revinctum.
Hinc exaudiri voces et verba vocantis
Viſa viri; nox quum terras obſcura teneret:
Solaque culminibus ferali carmine bubo
Saepe queri, et longas in fletum ducere voces.
Multaque praeterea vatum praedicta piorum
Terribili monitu horrificant. Agit ipſe furentem
In ſomnis ferus Aeneas: ſemperque relinqui
Sola ſibi, ſemper longam incomitata videtur
Ire viam, et Tyrios deſerta quaerere terra.
Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et ſolem geminum, et duplicis ſe oſtendere Thebas:
Aut Agamemnonius ſcaenis agitatus Oreſtes;
Armatam facibus matrem et ſerpentibus atris
Quum fugit, ultricesque ſedent in limine Dirae.
  Ergo ubi concepit Furias evicta dolore,
Decrevitque mori; tempus ſecum ipſa modumque

Haec effata ſilet. Pallor ſimul occupat ora.
Non tamen Anna novis praetexere funera ſacris
Germanam credit, nec tantos mente furores
Concipit, aut graviora timet, quam morte Sichaei.
Ergo juſſa parat.
    At regina, pyra penetrali in ſede ſub auras
Erecta ingenti, taedis, atque ilice ſecta,
Intenditque locum ſertis, et fronde coronat
Funerea: ſuper exuvias, enſemque relictum,
Effigiemque toro locat, haud ignara futuri.
Stant arae circum, et crinis effuſa ſacerdos
Ter centum tonat ore deos, Erebumque, Chaosque,
Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianae.
Sparſerat et latices ſimulatos fontis Averni:
Falcibus et meſſae ad Lunam quaeruntur aënis
Pubentes herbae, nigri cum lacte veneni:
Quaeritur et naſcentis equi de fronte revolſus,
Et matri praereptus amor.
Ipſa mola, manibusque piis, altaria juxta,
Unum exuta pedem vinclis, in veſte recincta,
Teſtatur moritura Deos, et conſcia fati
Sidera: tum, ſi quod non aequo foedere amantis
Curae numen habet, juſtumque memorque precatur.

Inferar? et quos Sidonia vix urbe revelli,
Rurſus agam pelago, et ventis dare vela jubebo?
Quin morere, ut merita es: ferroque averte dolorem.
Tu lacrimis evicta meis, tu prima furentem
His, germana, malis oneras, atque objicis hoſti.
Non licuit thalami expertem ſine crimine vitam
Degere more ferae, talis nec tangere curas?
Non ſervata fides, cineri promiſſa Sichaeo.
Tantos illa ſuo rumpebat pectore queſtus.
Aeneas celſa in puppi, jam certus eundi,
Carpebat ſomnos, rebus jam rite paratis.
Huic ſe forma Dei voltu redeuntis eodem
Obtulit in ſomnis, rurſusque ita viſa monere eſt;
Omnia Mercurio ſimilis, vocemque, coloremque,
Et crinis flavos, et membra decora juventae:
Nate Dea, potes hoc ſub caſu ducere ſomnos?
Nec, quae te circum ſtent deinde pericula, cernis?
Demens! nec Zephyros audis ſpirare ſecundos?
Illa dolos, dirumque nefas in pectore verſat,
Certa mori, varioque irarum fluctuat aeſtu.
Non fugis hinc praeceps, dum praecipitare poteſtas?
Jam mare turbari trabibus, ſaevasque videbis
Conlucere faces, jam fervere litora flammis;

Hic, ait: et noſtris inluſerit advena regnis?
Non arma expedient, totaque ex urbe ſequentur,
Diripientque rates alii navalibus? Ite,
Ferte citi flammas, date vela, inpellite remos.
Quid loquor? aut ubi ſum? Quae mentem inſania mutat?
Infelix Dido! nunc te facta inpia tangunt?
Tum decuit, quum ſceptra dabas. En dextra fidesque!
Quem ſecum patrios ajunt portare Penatis:
Quem ſubiiſſe humeris confectum aetate parentem!
Non potui abreptum divellere corpus, et undis
Spargere? non ſocios, non ipſum abſumere ferro
Aſcanium, patriisque epulandum ponere menſis?
Verum anceps pugnae fuerat fortuna. Fuiſſet.
Quem metui moritura? Faces in caſtra tuliſſem,
Inpleſſemque foros flammis, natumque patremque
Cum genere exſtinxem, memet ſuper ipſa dediſſem.
Sol, qui terrarum flammis opera omnia luſtras,
Tuque harum interpres curarum, et conſcia Juno,
Nocturnisque Hecate triviis ululata per urbis,
Et Dirae ultrices, et DI morientis Eliſſae,
Adcipite haec, meritumque malis advertite numen,
Et noſtras audite preces. Si tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare neceſſe eſt,

Sic veniat. Tuque ipſa pia tege tempora vitta.
Sacra Jovi Stygio, quae rite incepta paravi,
Perficere eſt animus, finemque inponere curis;
Dardaniique rogum capitis permittere flammae.
Sic ait. Illa gradum ſtudio celerabat anilem.
At trepida, et coeptis inmanibus effera Dido,
Sanguineam volvens aciem, maculisque trementis
Interfuſa genas, et pallida morte futura,
Interiora domus inrumpit limina, et altos
Conſcendit furibunda rogos, enſemque recludit
Dardanium, non hos quaeſitum munus in uſus.
Hic, poſtquam Iliacas veſtis notumque cubile
Conſpexit, paullum lacrimis et mente morata,
Incubuitque toro, dixitque noviſſima verba:
Dulces exuviae, dum fata Deusque ſinebant,
Adcipite hanc animam, meque his exſolvite curis.
Vixi, et, quem dederat curſum fortuna, peregi:
Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.
Urbem praeclaram ſtatui: mea moenia vidi:
Ulta virum, poenas inimico a fratre recepi:
Felix, heu nimium felix, ſi litora tantum
Numquam Dardaniae tetigiſſent noſtra carinae!
Dixit: et, os inpreſſa toro, Moriemur inultae,